TAMPEREEN RAATIHUONE

RAKENNUSHISTORIASELVITYS

LIITTEET

ARKKITEHDIT MY

Julkaisutiedot

Selvityksen tilaaja: Tampereen Tilapalvelut Oy
Tilaajan yhdyshenkilö Arto Huovila
Selvityksen laatija: Arkkitehdit MY Oy, Ella Salminen ja Kimmo Ylä-Anttila
Selvityksen tarkastaja: Arkkitehdit MY Oy, Antti Moisala ja Kimmo Ylä-Anttila

Tampereella lokakuussa 2025

Ellei toisin mainittu, valokuvat ovat selvityksen laatijan ottamia.

Kannen kuva: Hevosia kuormineen Keskustorilla raatihuoneen edustalla. Valokuvan aika-arvio 1900-1901. VKA

Vanhin tässä selvitystyössä löytynyt valokuva raaithuoneesta. Vastavalmistunut Raatihuone ja vieressä Sandbergin talo. 1890-1891. VKA

Punainen julistus 1905

Loka-marraskuussa vuonna 1905 Tampereen raatihuone toimi suomalaisen suurlakon tärkeimpänä aatteellisena keskuksena. Raatihuoneen parvekkeesta tuli suurlakon aikana päivittäinen lakon johtajien esiintymispaikka. Sieltä luettiin suurlakon tärkein asiakirja, Punainen julistus, 40 000 kuulijalle. Julistuksessa vaadittiin Suomen irtautumista Venäjästä: Yleisten kansalaisvapauksien palauttamista sekä yleisen ja yhtäläisen äänioikeuden pohjalle rakentuvaa eduskuntauudistusta. Suurlakolla oli isänmaallinen pohjavire ja se oli pitkälle työväestön ja porvarillisten piirien yhteinen, kansallisiin tavoitteisiin pyrkivä lakko. Tampereella myös kaupunginvaltuusto teki yhteistyötä suurlakon johdon kanssa.[1]

Suurlakko-kokous Keskustorilla. 5.11.1905. VKA

1 *Järvelä 1990, s. 49*

Suomalaisen työn viikko. Atelier Laurent 1913. VKA

Näkymä kohti keskustoria, vasemmalla raatihuone. E. A. Bergius 1920-luku. VKA

Suomen työväen edustajain kokous Tampereella raatihuoneella vuonna 1896. Juhlasalin seinällä näkyvissä pyöreissä syvennyksissä konsolien yläpuolella ei näy valoja tai patsaita.VKA

1937-05-28 EM Staf Ammattikoulu 50 v. VKA

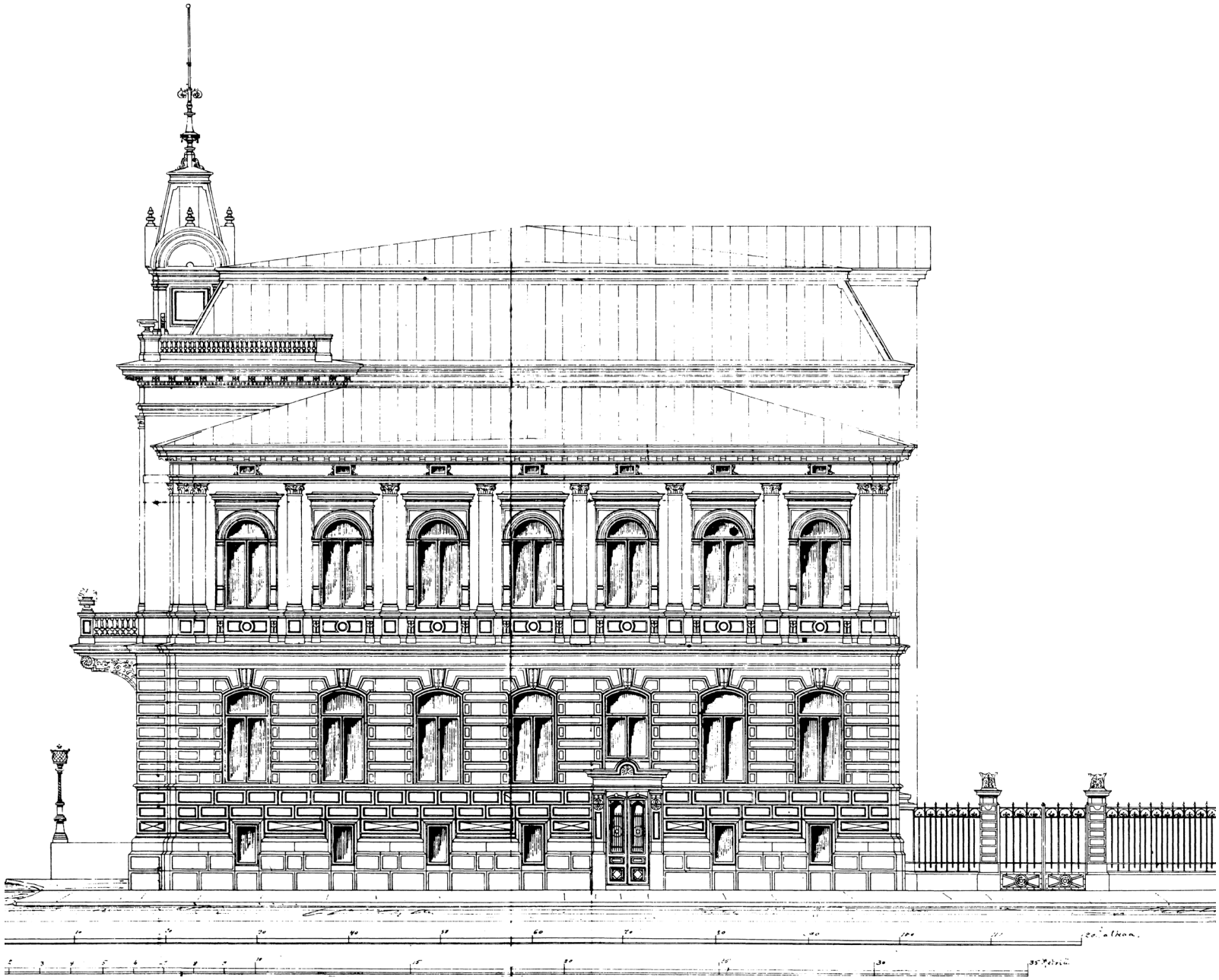

Tampereen kaupungin raastuparakennus. Ulkonäkö kauppakadulle (pohjoiseen). Georg Schreck syyskuu 1887. TKA

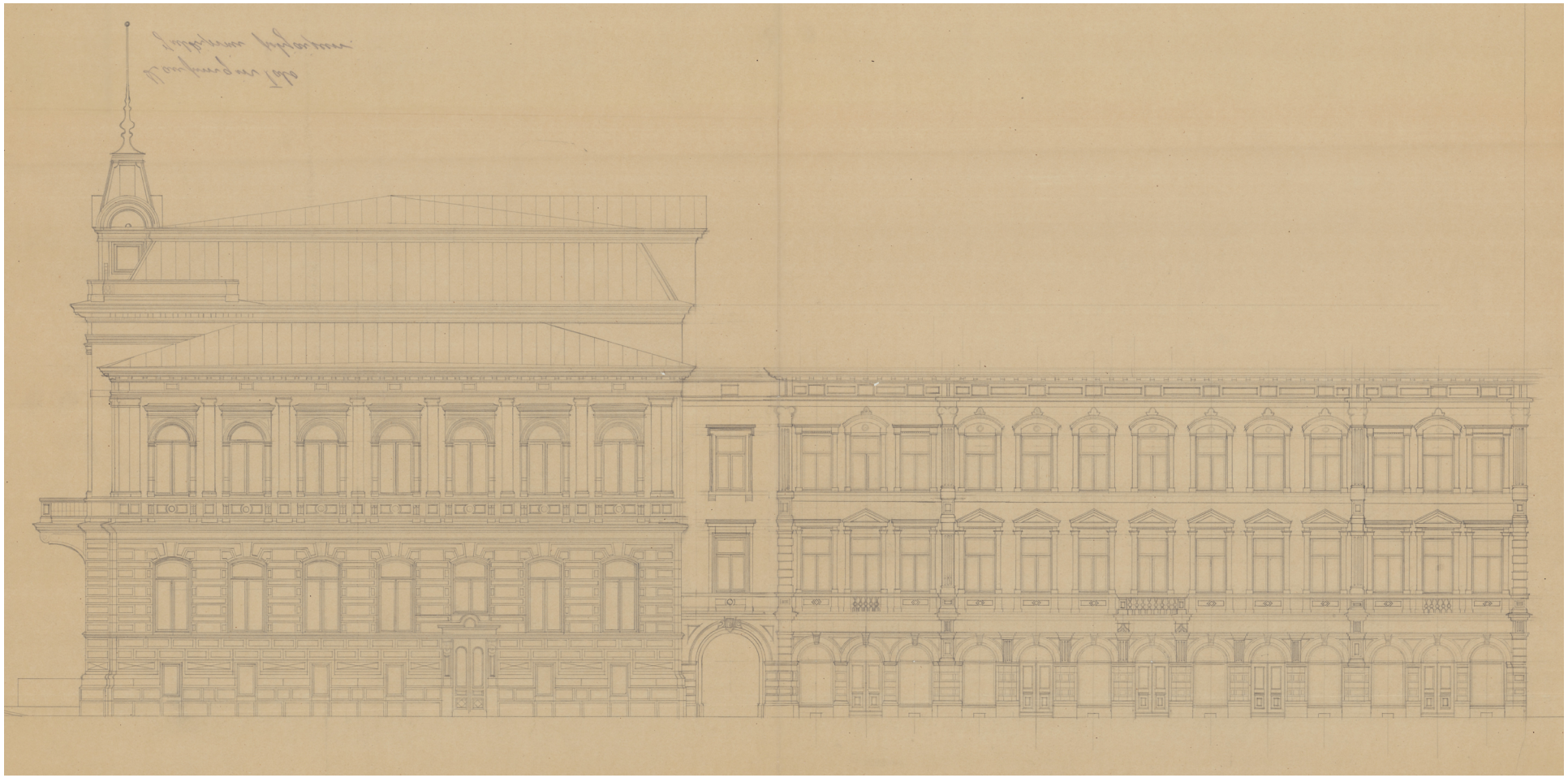

Tampereen kaupungintalon julkisivu pohjoiseen. TKA

Päiväämätön ja vanhin arkistoissa säilynyt julkisivupiirros länteen. Piirroksessa näkyy oikealla vanha kaupunginvankilan rakennus. Julkisivupiirroksesta puuttuvat ullakkokerroksen kapeat kaavelit eli kattoikkunat taitekatolta rakennuksen keskiosasta, jotka näkyvät kuitenkin vanhoissa valokuvissa 1890-luvulta. TKA

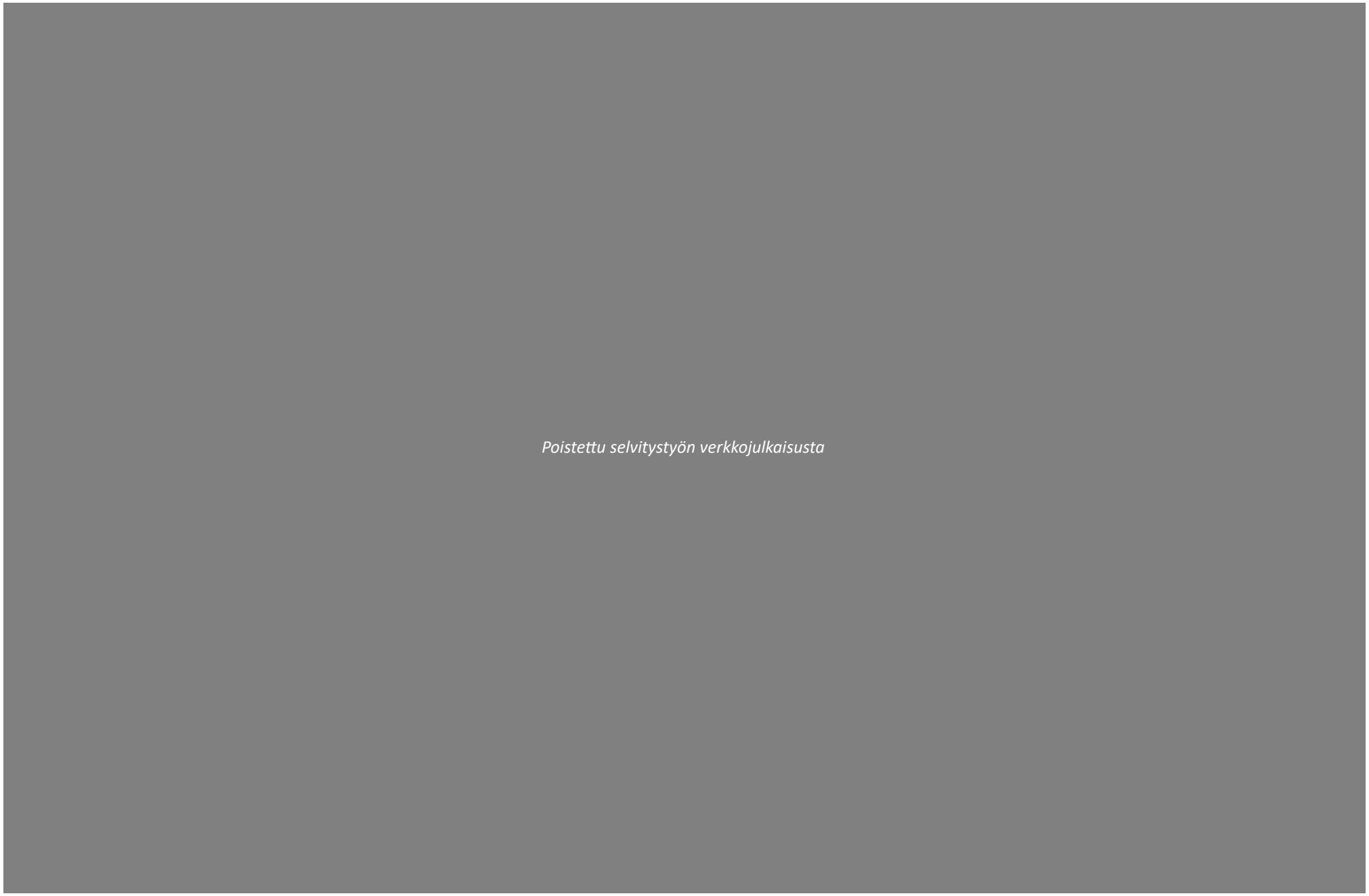

Kellarikerroksen pohjapiirustus, jossa lämmitysjärjestelmät myös väritettynä. (Huom. Rakennuksen lopulliset ilmanvaihto- ja lämmityshormit toteutuivat hieman eri tavalla kuin tässä pohjapiirroksessa, vrt. Wärmelednings och Wentilations projekt till Rådhusbyggnaden i Tammerfors. Plan af 2:dra våningen, TKA) Georg Schreck syyskuu 1887. TKA

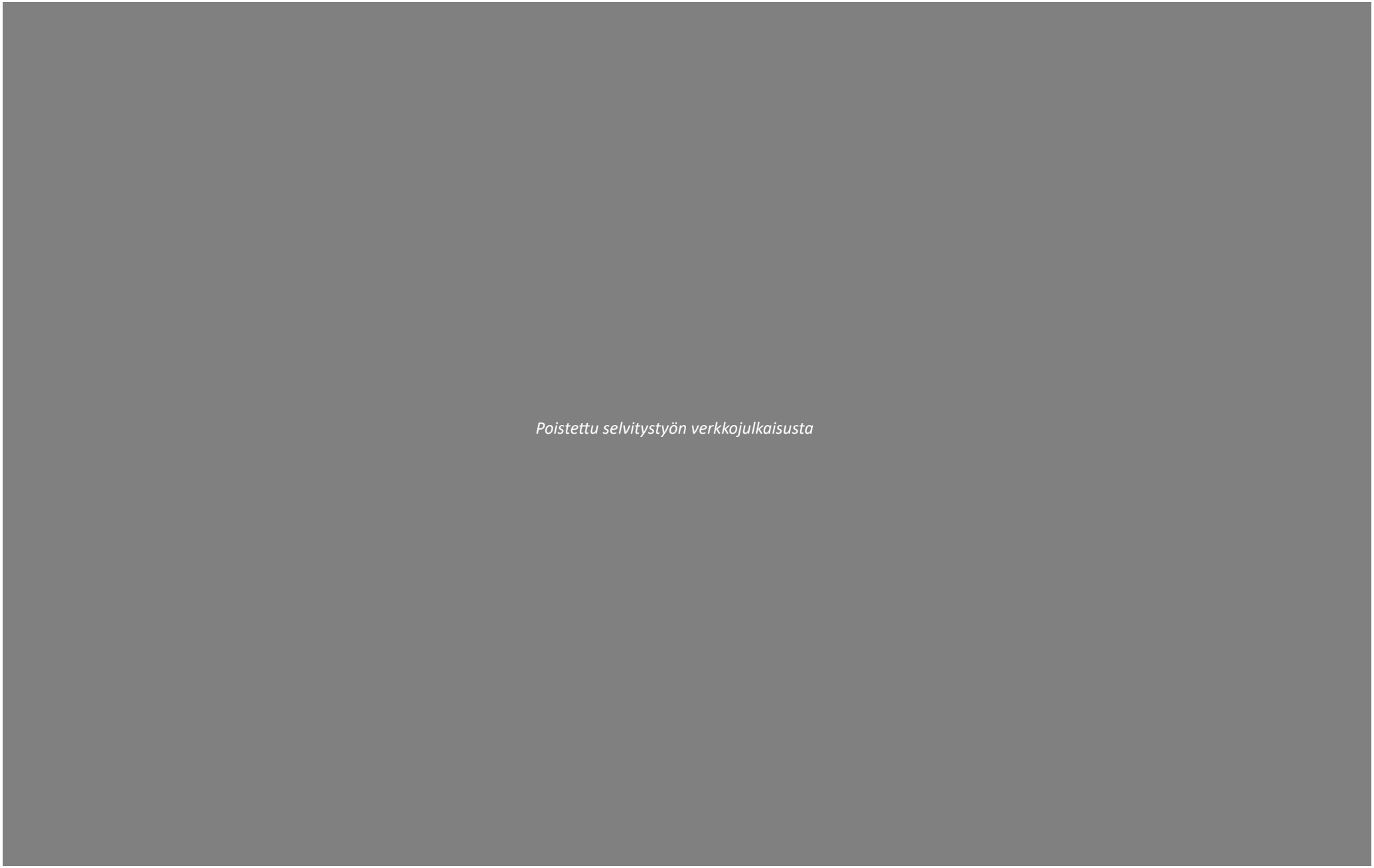

1. kerroksen pohjapiirustus, jossa lämmitysjärjestelmät myös väritettynä. (Huom. Rakennuksen lopulliset ilmanvaihto- ja lämmityshormit toteutuivat hieman eri tavalla kuin tässä pohjapiirroksessa, vrt. Wärmelednings och Wentilations projekt till Rådhusbyggnaden i Tammerfors. Plan af 2:dra våningen, TKA) Georg Schreck syyskuu 1887. TKA

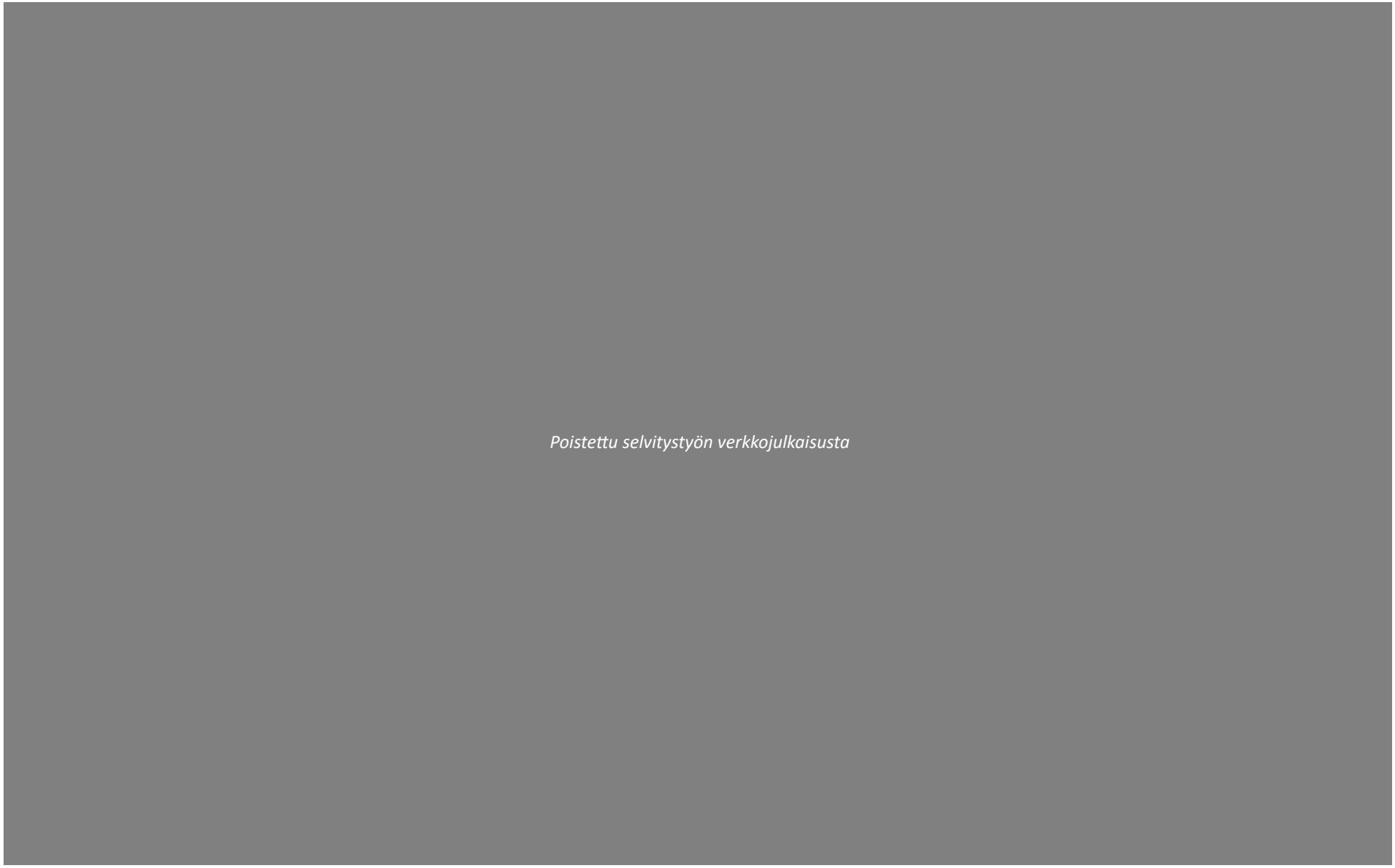

2. kerroksen pohjapiirustus, jossa lämmitysjärjestelmät myös väritettynä. (Huom. Rakennuksen lopulliset ilmanvaihto- ja lämmityshormit toteutuivat hieman eri tavalla kuin tässä pohjapiirroksessa, vrt. Wärmelednings och Wentilations projekt till Rådhusbyggnaden i Tammerfors. Plan af 2:dra våningen, TKA) Georg Schreck syyskuu 1887. TKA

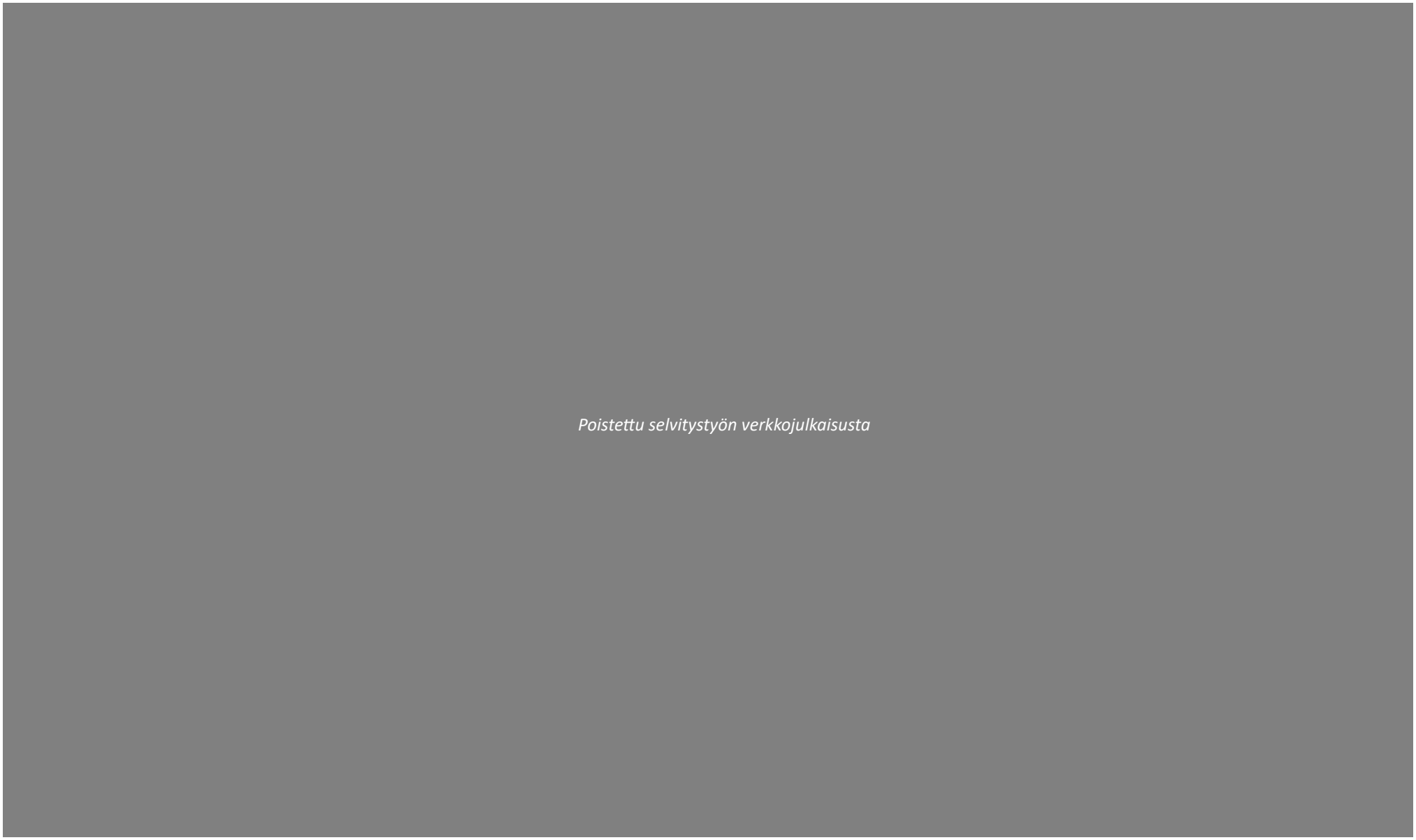

3. kerroksen/parvikerroksen pohjapiirustus, jossa lämmitysjärjestelmät myös väritettynä. (Huom. Rakennuksen lopulliset ilmanvaihto- ja lämmityshormit toteutuivat hieman eri tavalla kuin tässä pohjapiirroksessa, vrt. Wärmelednings och Wentilations projekt till Rådhusbyggnaden i Tammerfors. Plan af 2:dra våningen, TKA) Georg Schreck syyskuu 1887. TKA

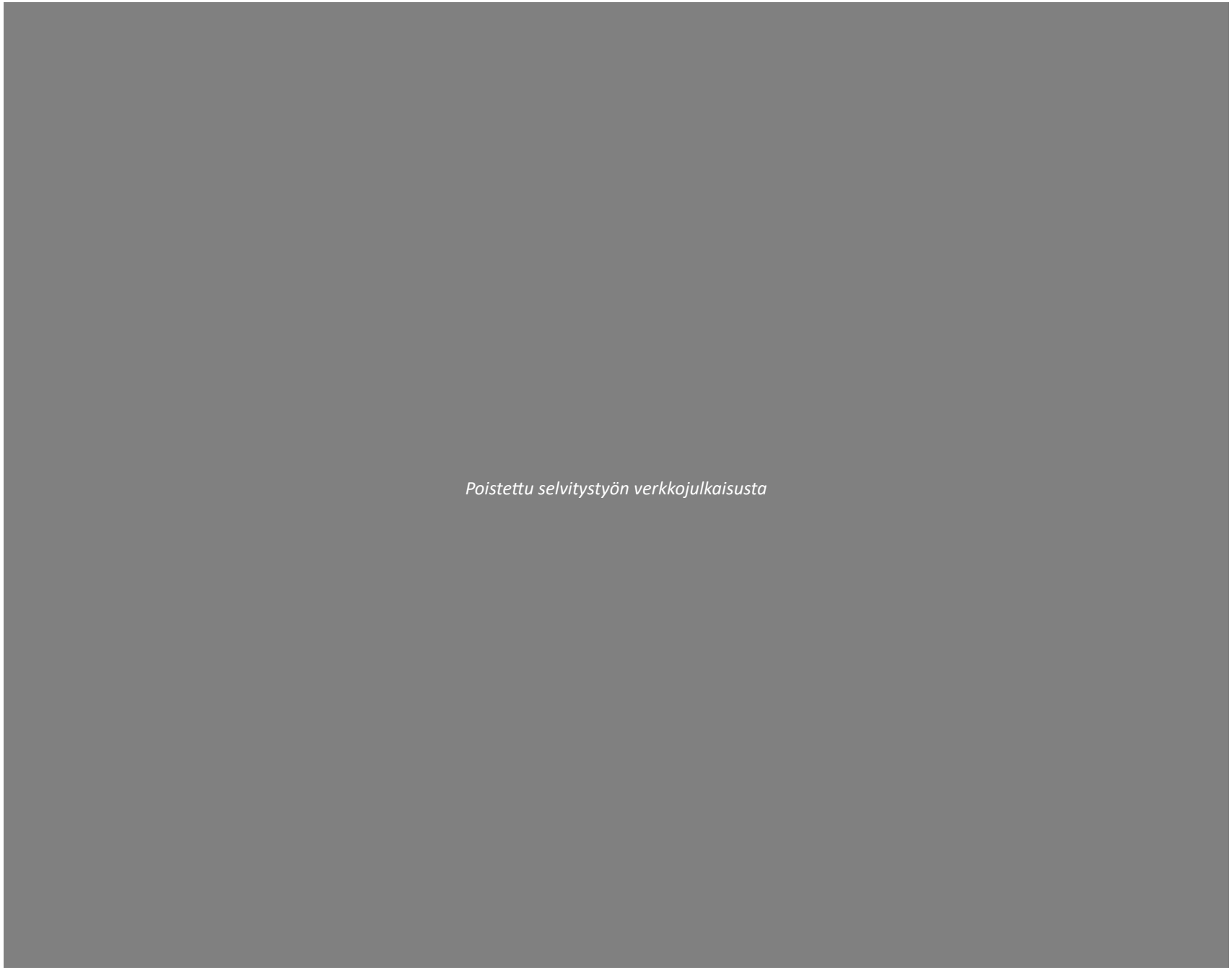

Pål plan till Rådhusbyggnaden i Tammerfors. Rakennus perustettiin pystyhirsille eli puupaaluille, ja piirustus esittää todennäköisesti näiden paikkoja. TKA

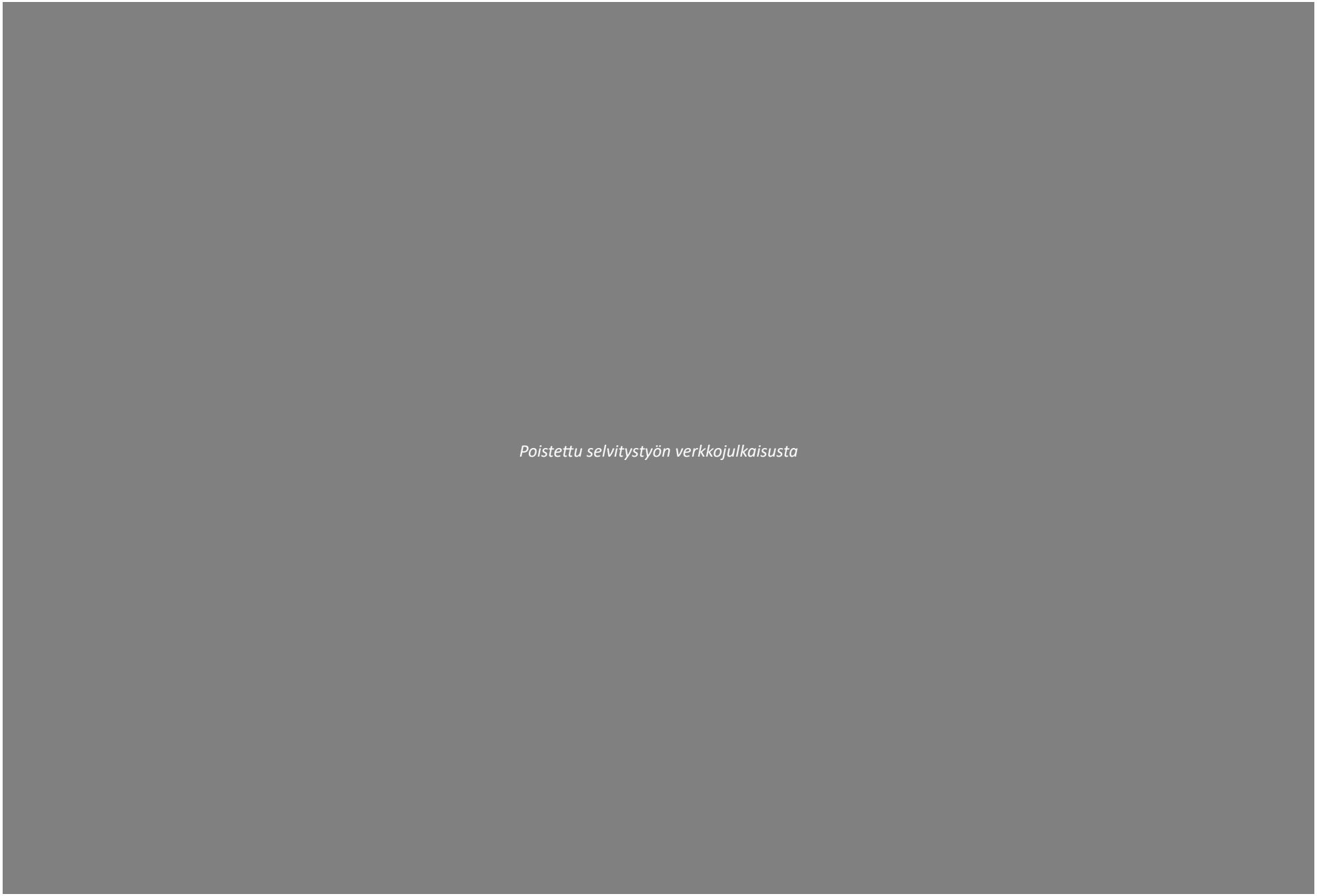

Vinttikerroksen pohjapiirustus, johon merkitty lämmitys ja ilmastointi suunnitelma. Wärmelednings och Wentilations projekt till Rådhusbyggnaden i Tammerfors. Plan af winden. TKA

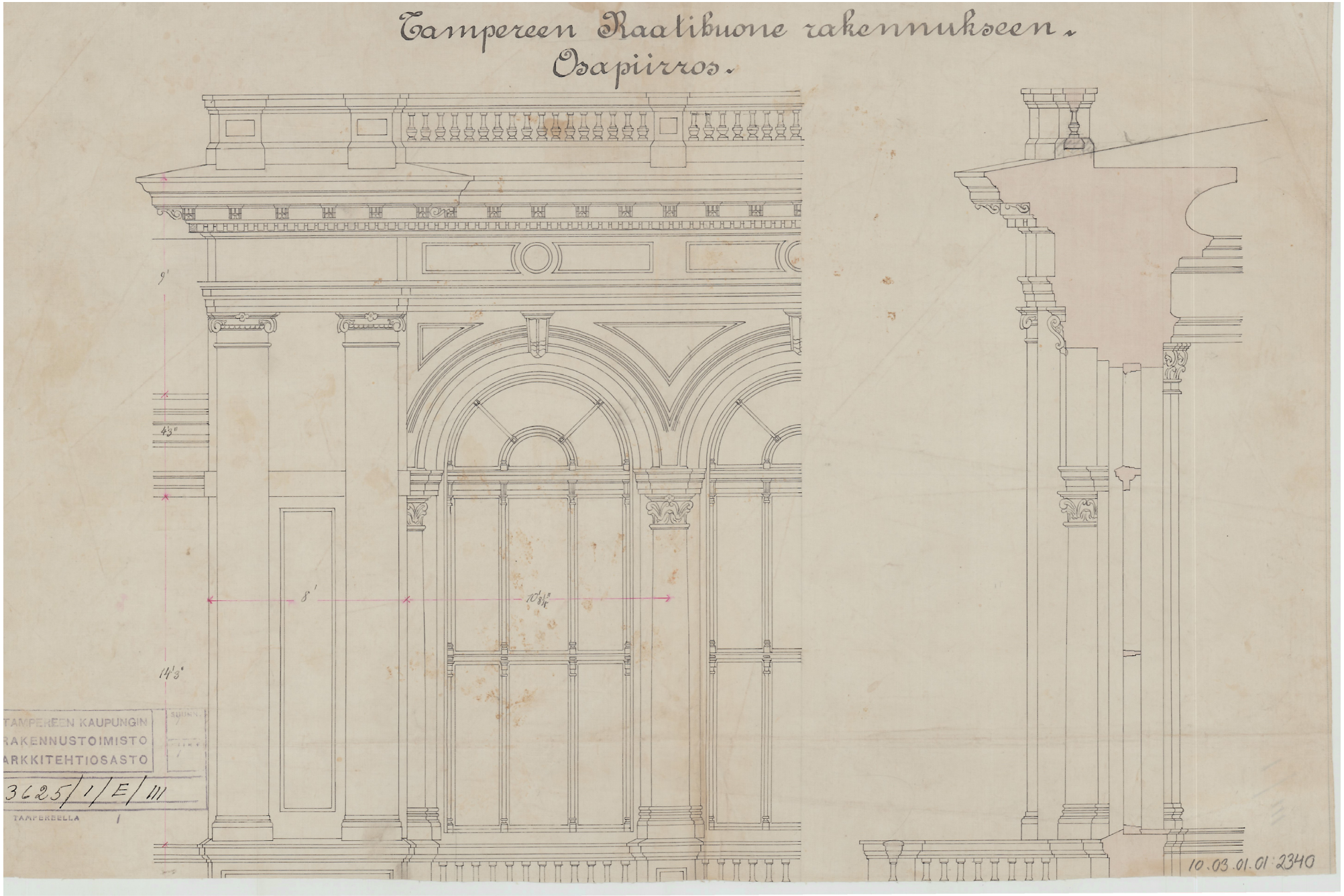

Tampereen Raatihuone rakennukseen. Osapiirros. Osapiirros raatihuoneen ylimmistä ikkunoista sekä rakennuksen kulmasta savupiipun kohdalta. TKA

Päiväämätön koriste- tai reliefipiirros. TKA

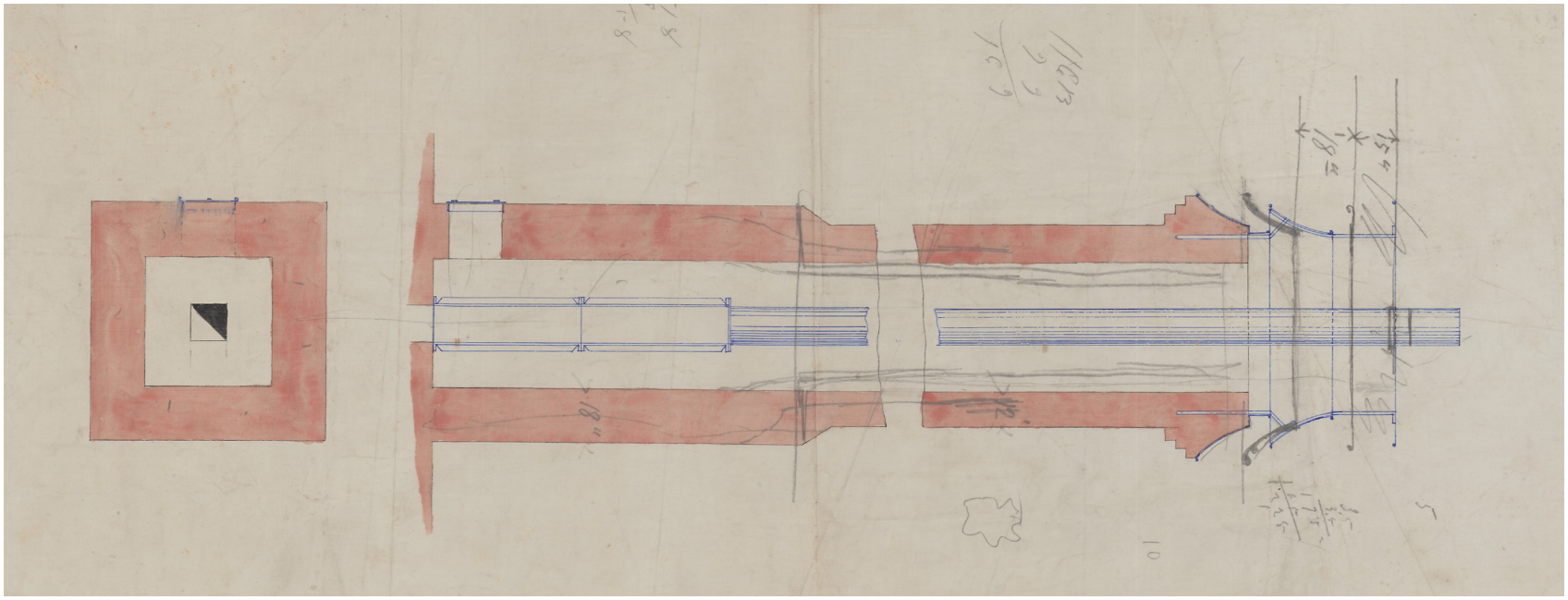

Päiväämätön piirros kaupungintalon lipputangon pidikkeestä. TKA

Poistettu selvitystyön verkkojulkaisusta

Raatihuone. Nimeämätön piirustus, näyttää juhlasalilta ja parvekkeelta 2. kerroksessa. TKA

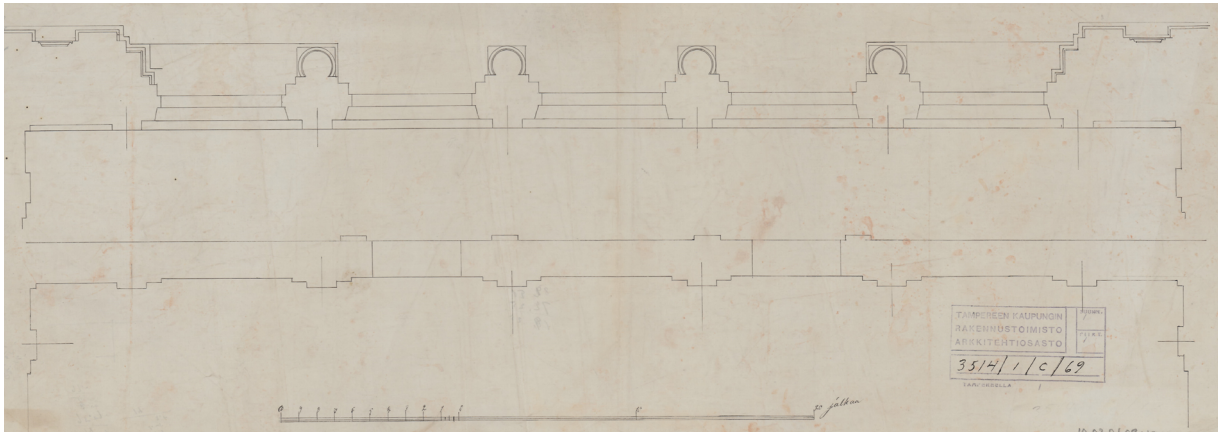

Raatihuone. Nimeämätön päiväämätön piirustus. TKA

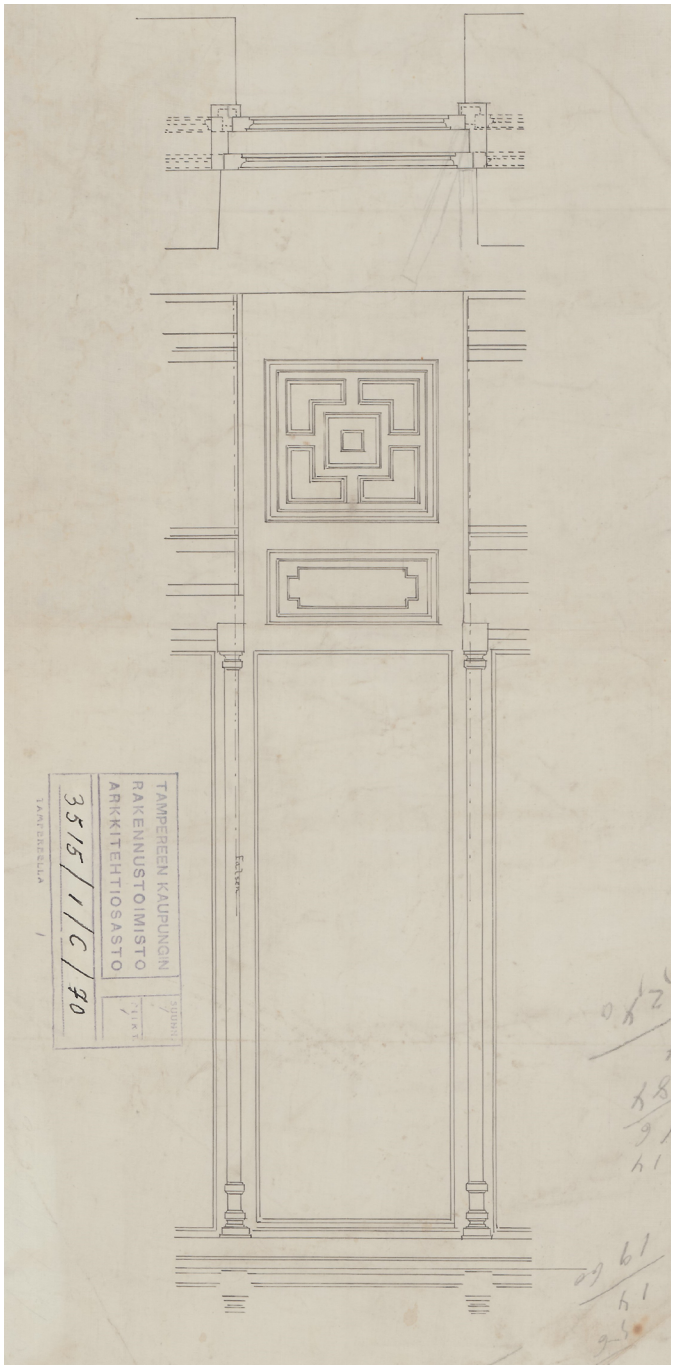

Raatihuone. Nimeämätön päiväämätön piirustus. TKA

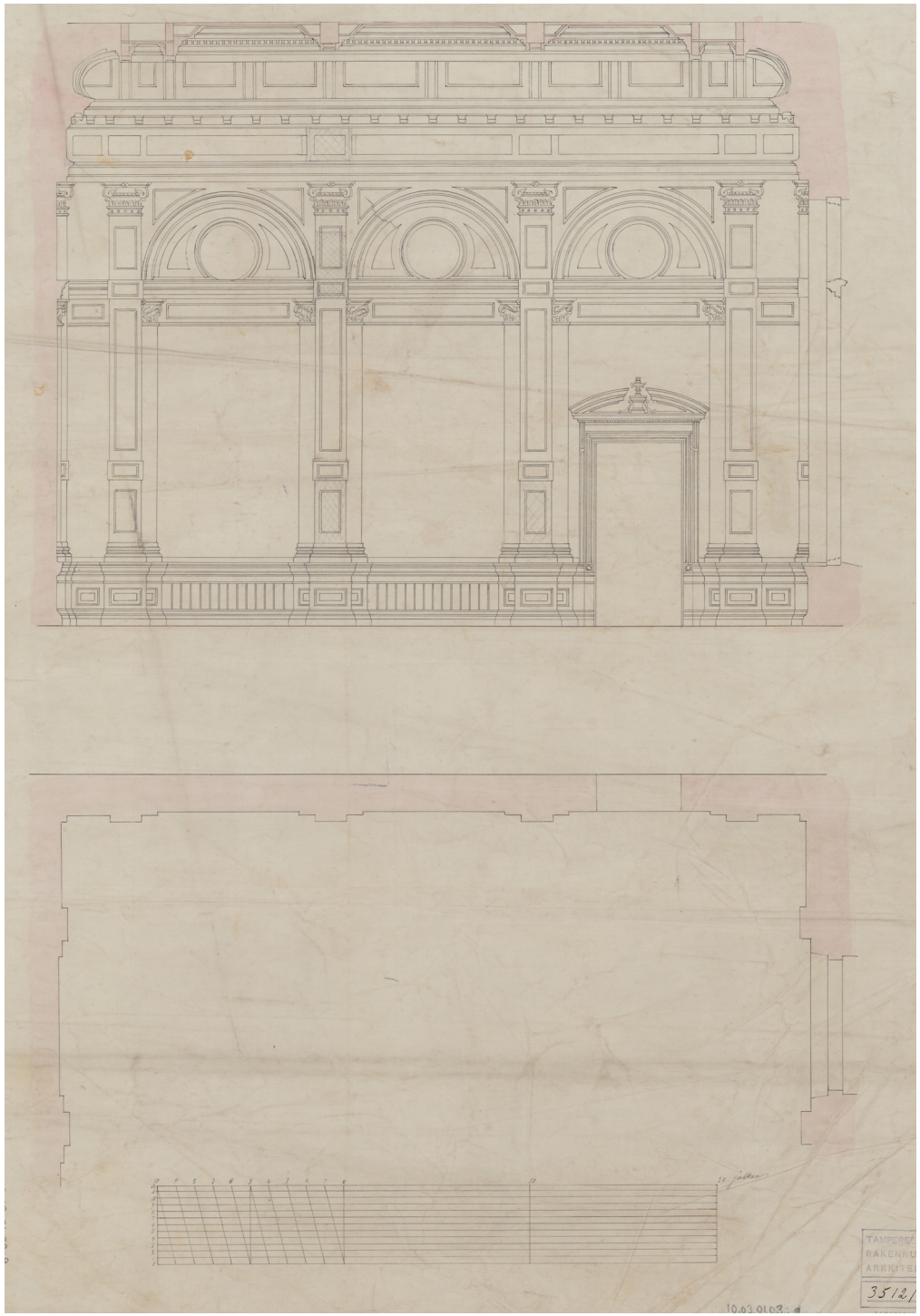

Raatihuone. Nimeämätön päiväämätön piirustus. TKA

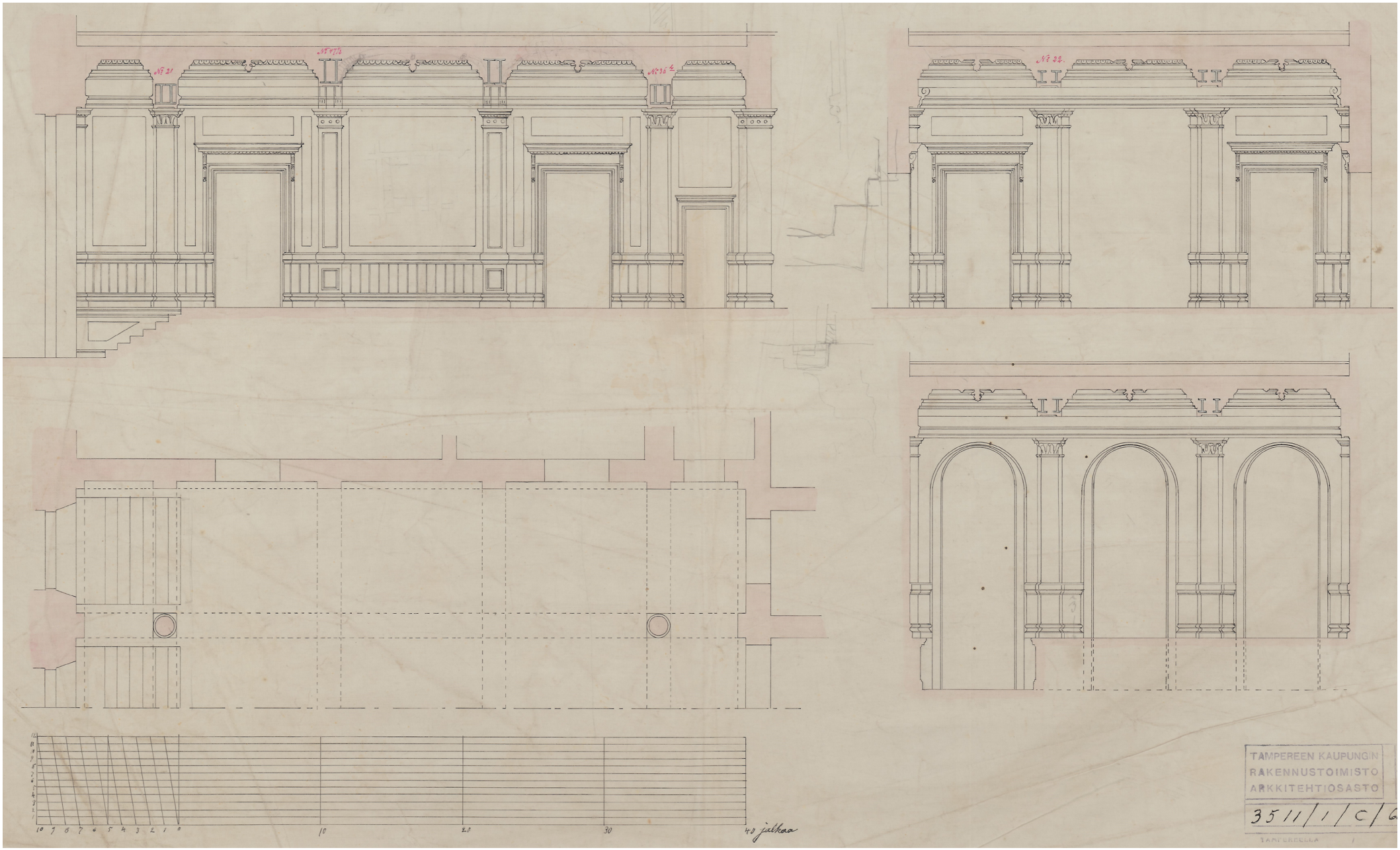

Raatihuone. Nimeämätön päiväämätön piirustus. TKA

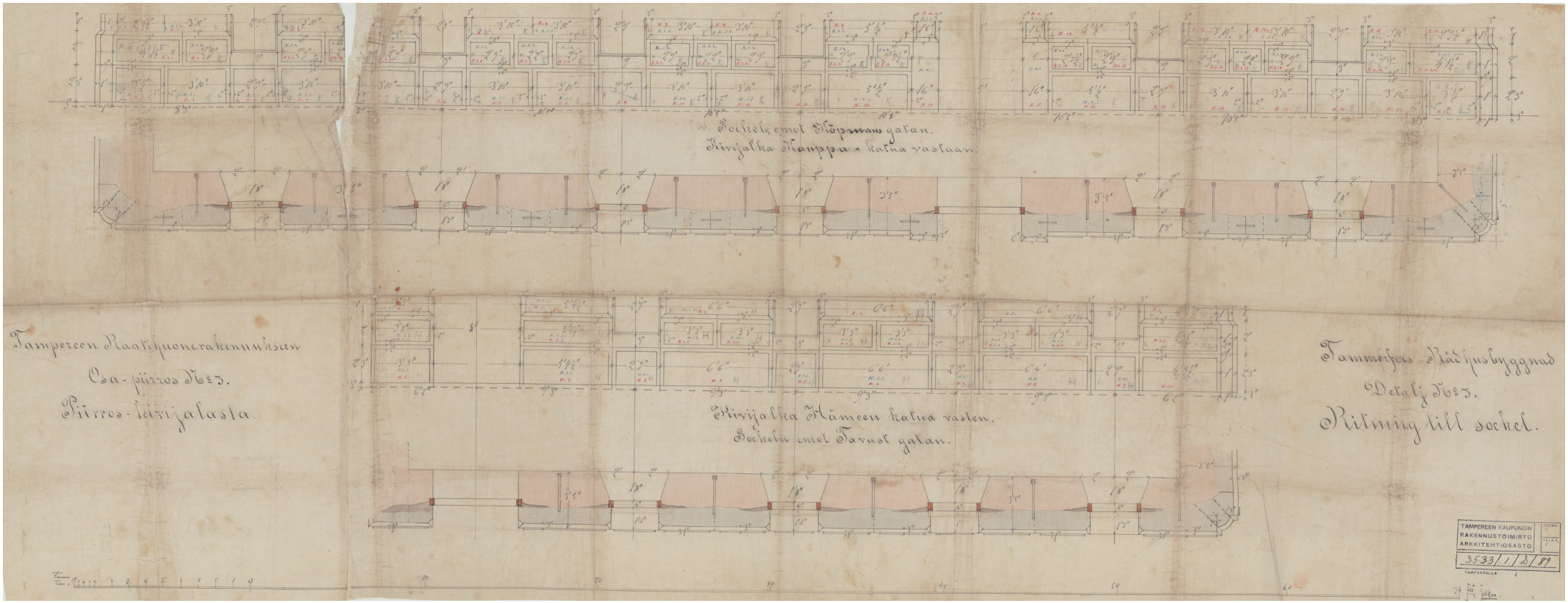

Raatihuone. Kivijalan piirustukset Kauppakadulle ja Hämeenkadulle. TKA

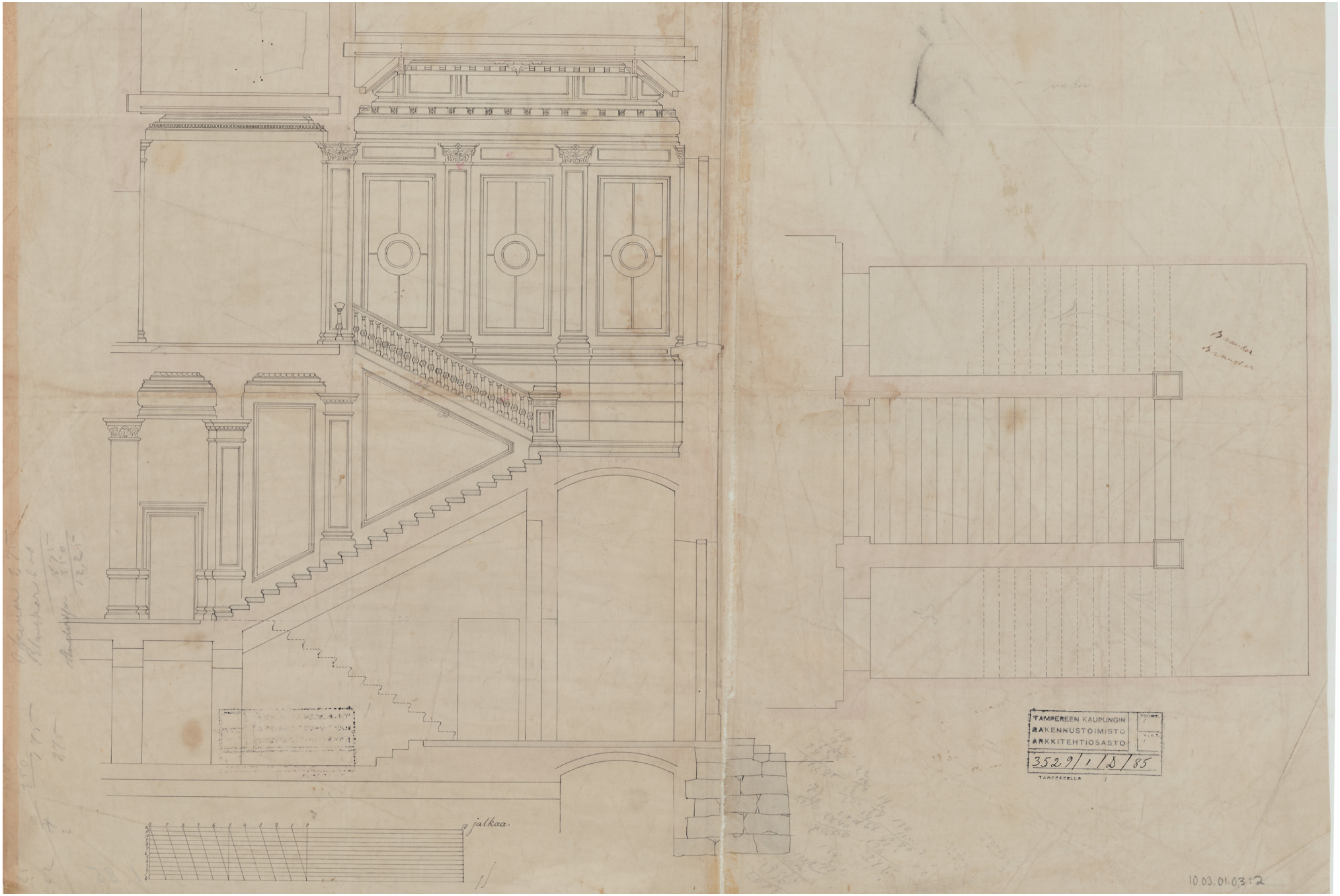

Raatihuone. Pääportaan piirustus. TKA

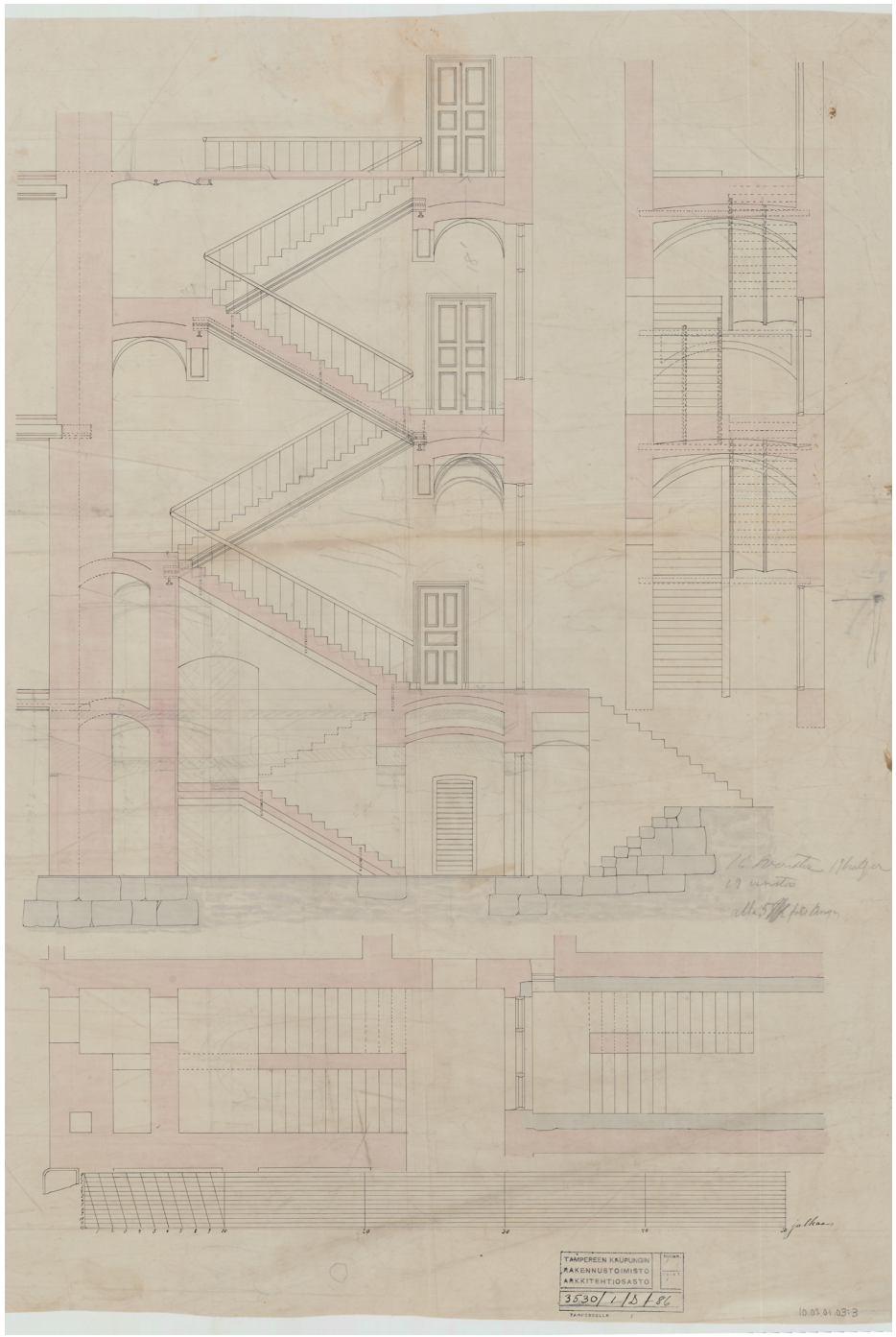

Raatihuone. Sivuportaan 1 (pohjoinen) piirustus. TKA

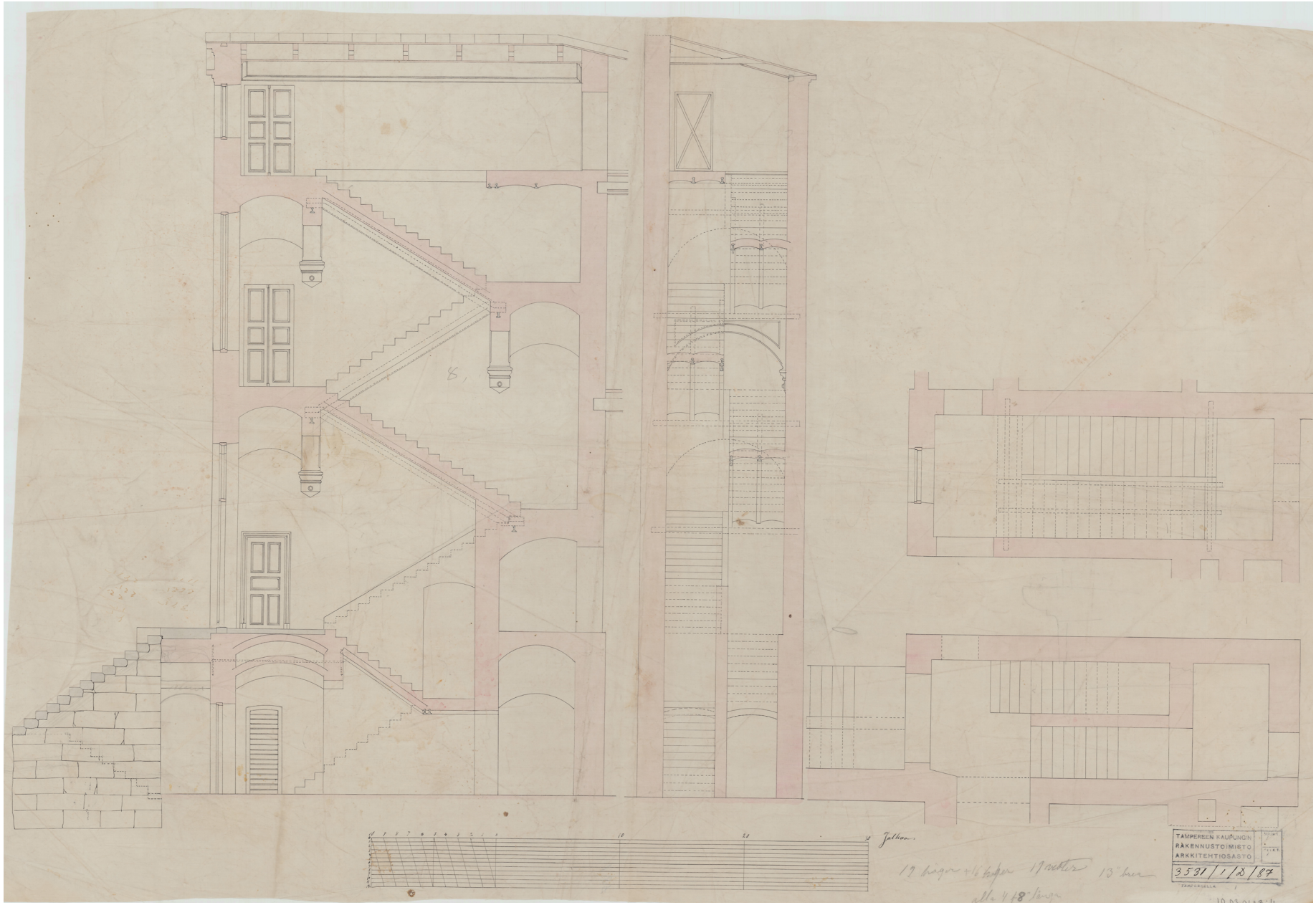

Raatihuone. Sivuportaan 2 (eteläinen) piirustus. TKA

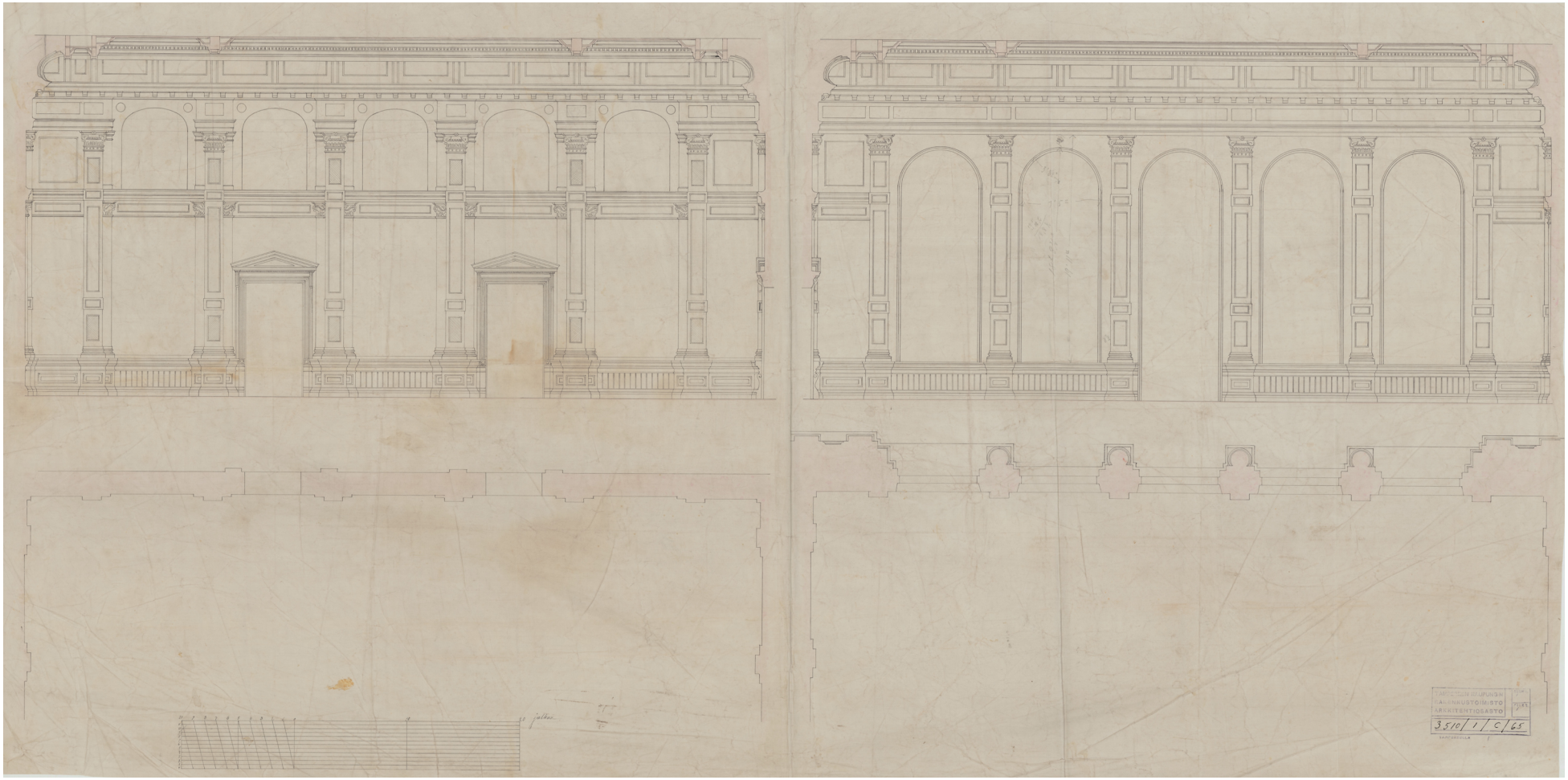

Raatihuone. Nimeämätön ja päiväämätön piirros. Juhlasalin seinäprojektioita. TKA

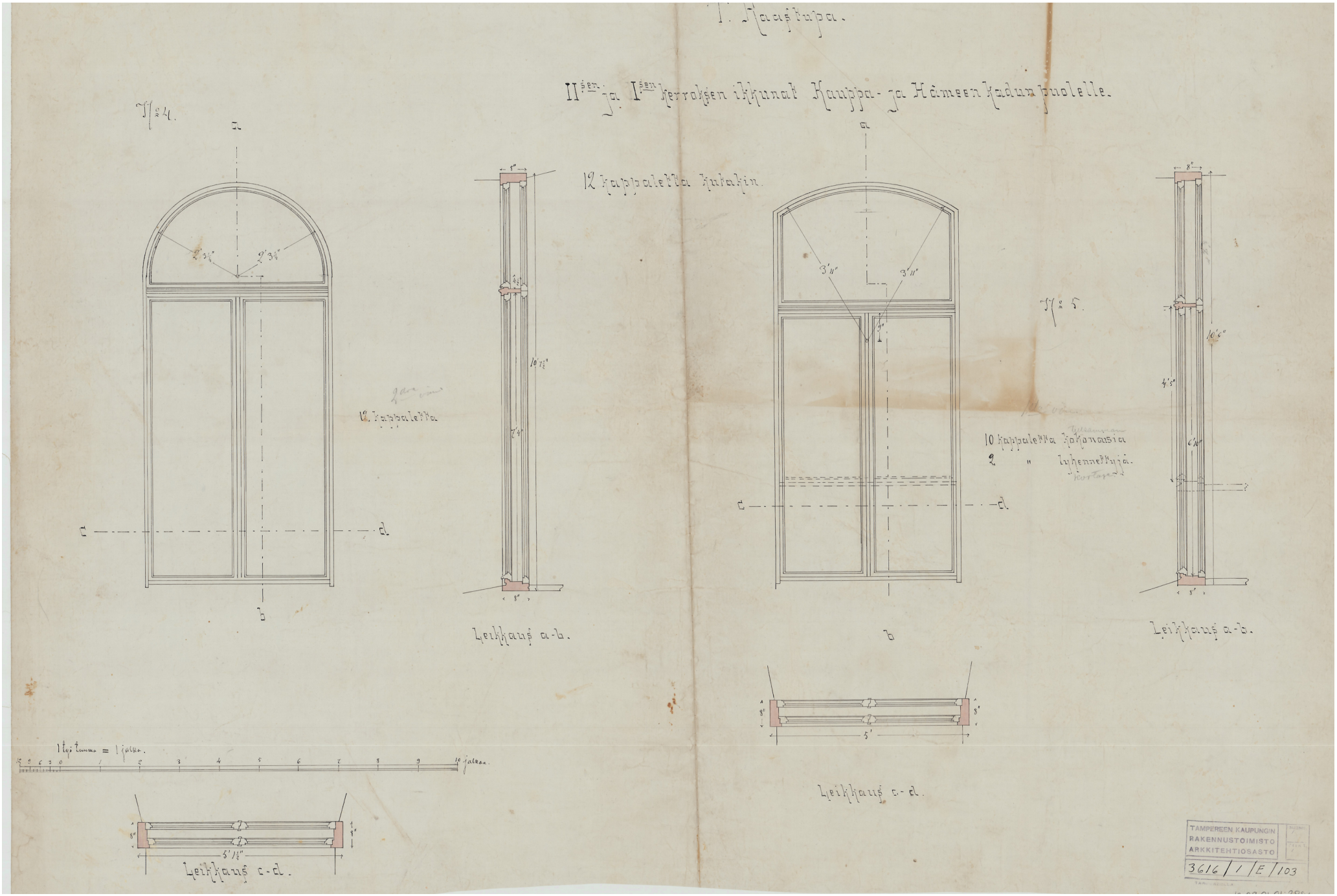

T. Raastupa. II:sen ja I:sen kerroksen ikkunat Kauppa- ja Hämeenkadun puolelle. Ikkunamallit no.4 ja 5. Molemmat edestä, molemmista sekä pysty- että poikkileikkaus. Merkintä määrästä. TKA

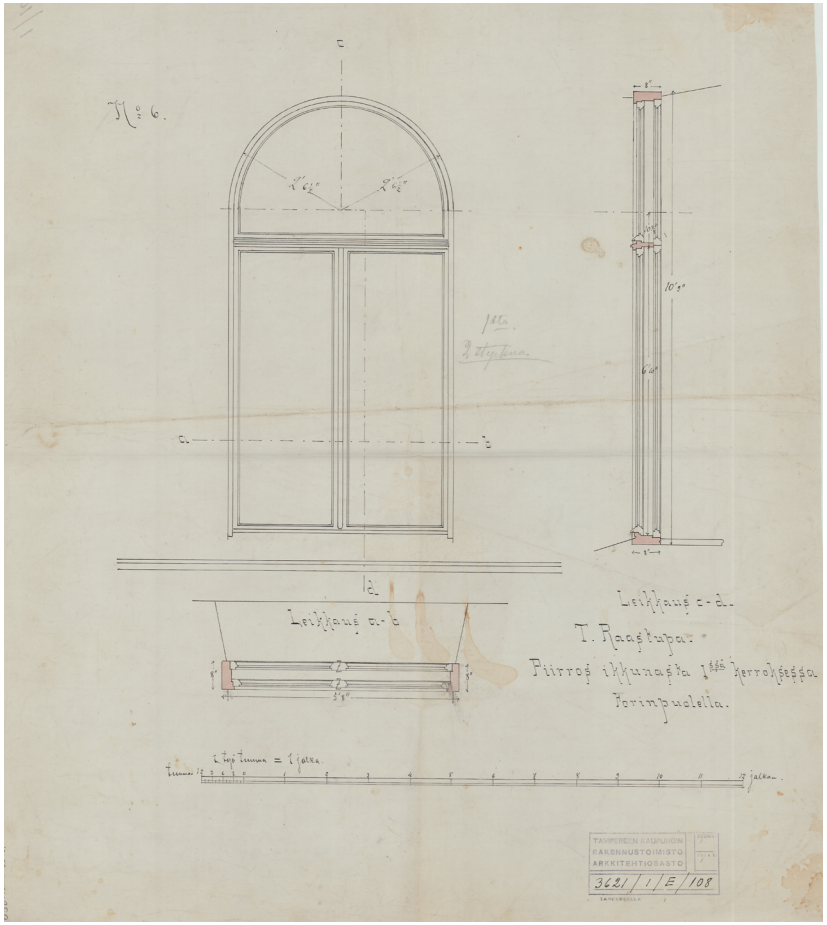

T. Raastupa. Piirros ikkunoista 1:ssä kerroksessa torin puolella. Ikkunamalli no.6 edestä, pituus- ja poikkileikkaus. TKA

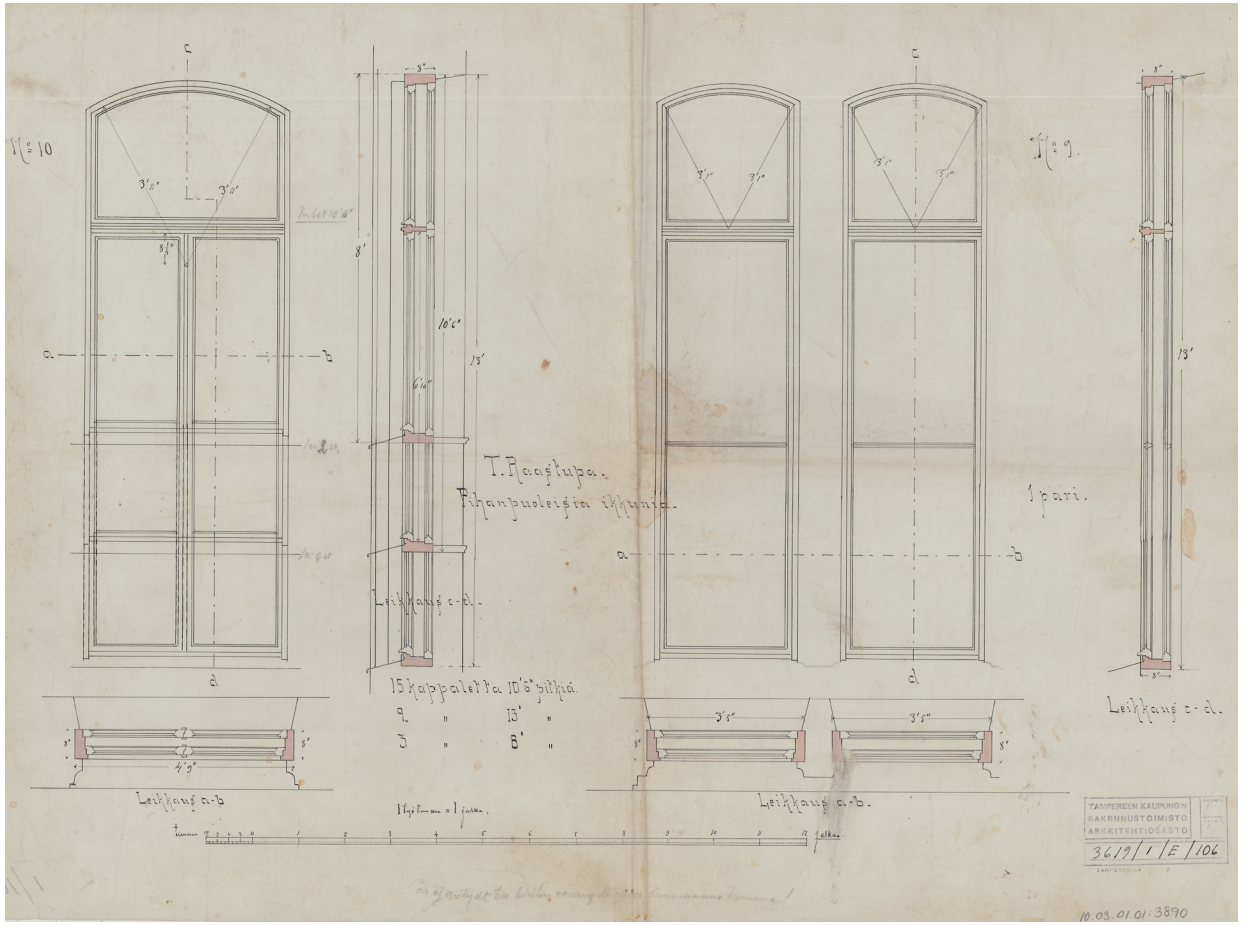

T. Raastupa. Pihanpuoleisia ikkunoita. Ikkunamallit no.10 ja 9. Molemmat edestä, leikkaukset pitkin ja poikki. TKA

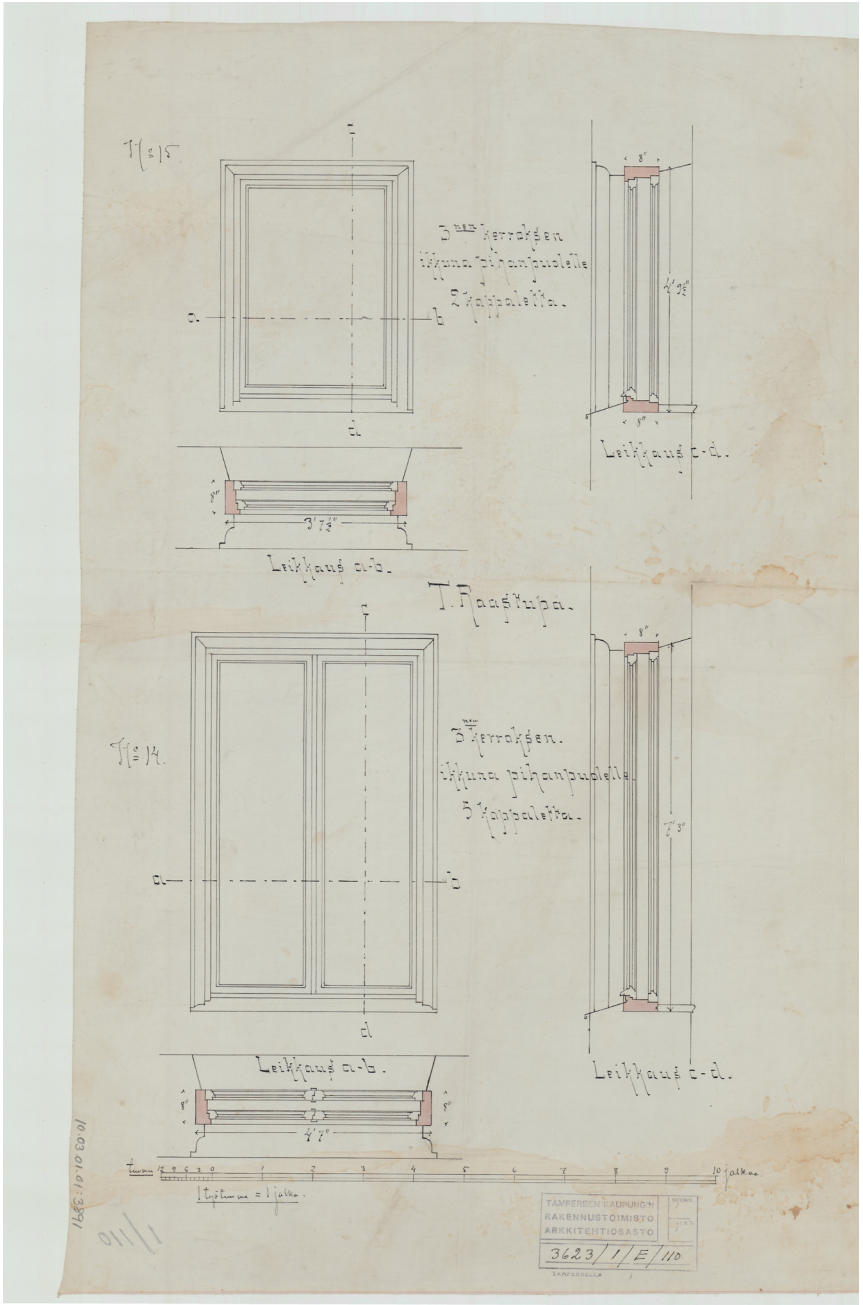

3:nen kerroksen ikkuna pihan puolelle. Ikkunamallit no.14 ja 15. Molemmat edestä, pituus- ja poikkileikkaukset. TKA

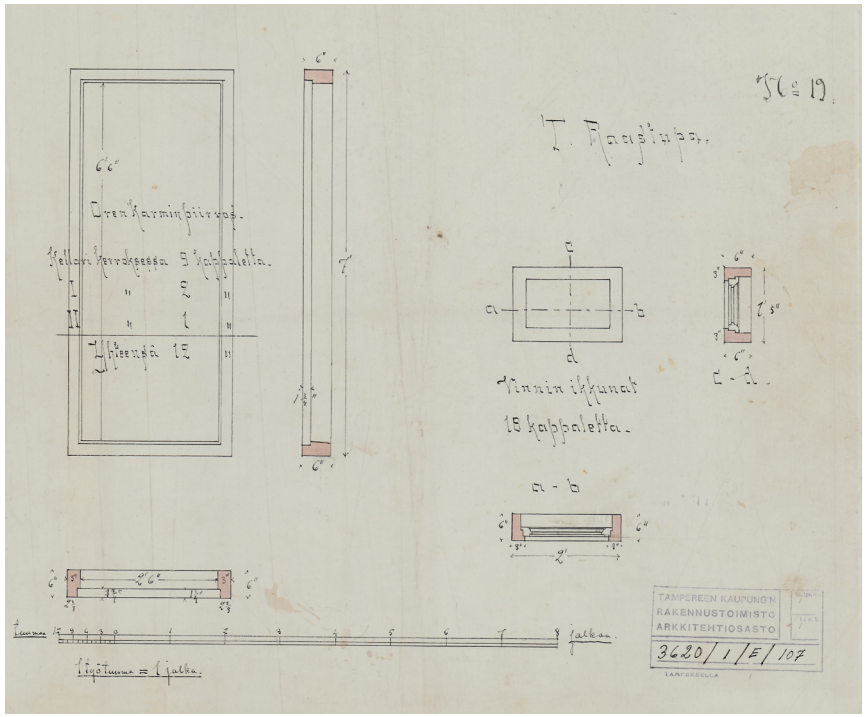

Oven karmin piirros. No.19. Kellarikerroksen ovenkarmit edestä, sivulta ja ylhäältä. Vinnin ikkunat. Ullakon ikkuna edestä, sivusta ja ylhäältä. TKA

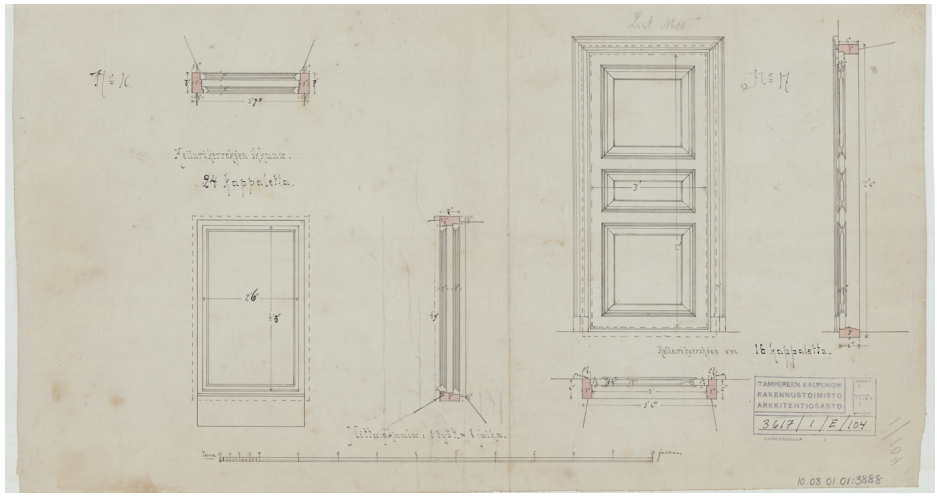

Kellarikerroksen ikkuna. Kellarikerroksen ovi. Kaupungintalon kellarikerroksen ikkuna edestä, sivusta ja ylhäältä. Kellarikerroksen ovi edestä, sivulta ja ylhäältä. TKA

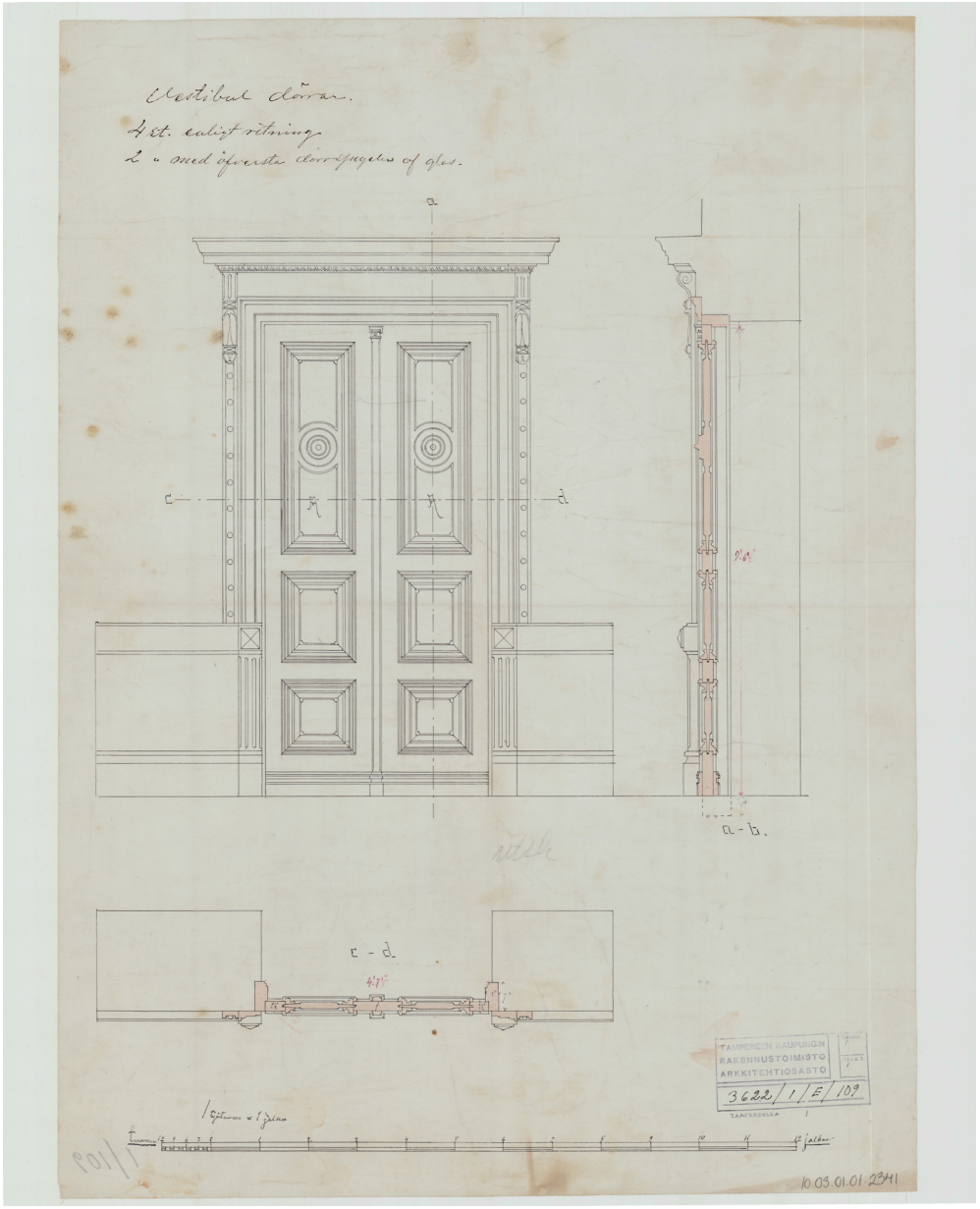

Vestibul dörran. Kaupungintalon eteisen ovi edestä sekä pysty- ja poikkileikkaus. Määristä merkintä: 4kpl kuvanmukaisia ovia, 2kpl oven yläpuolisilla peileillä. TKA

Valokuva eteishallista vuonna 2025

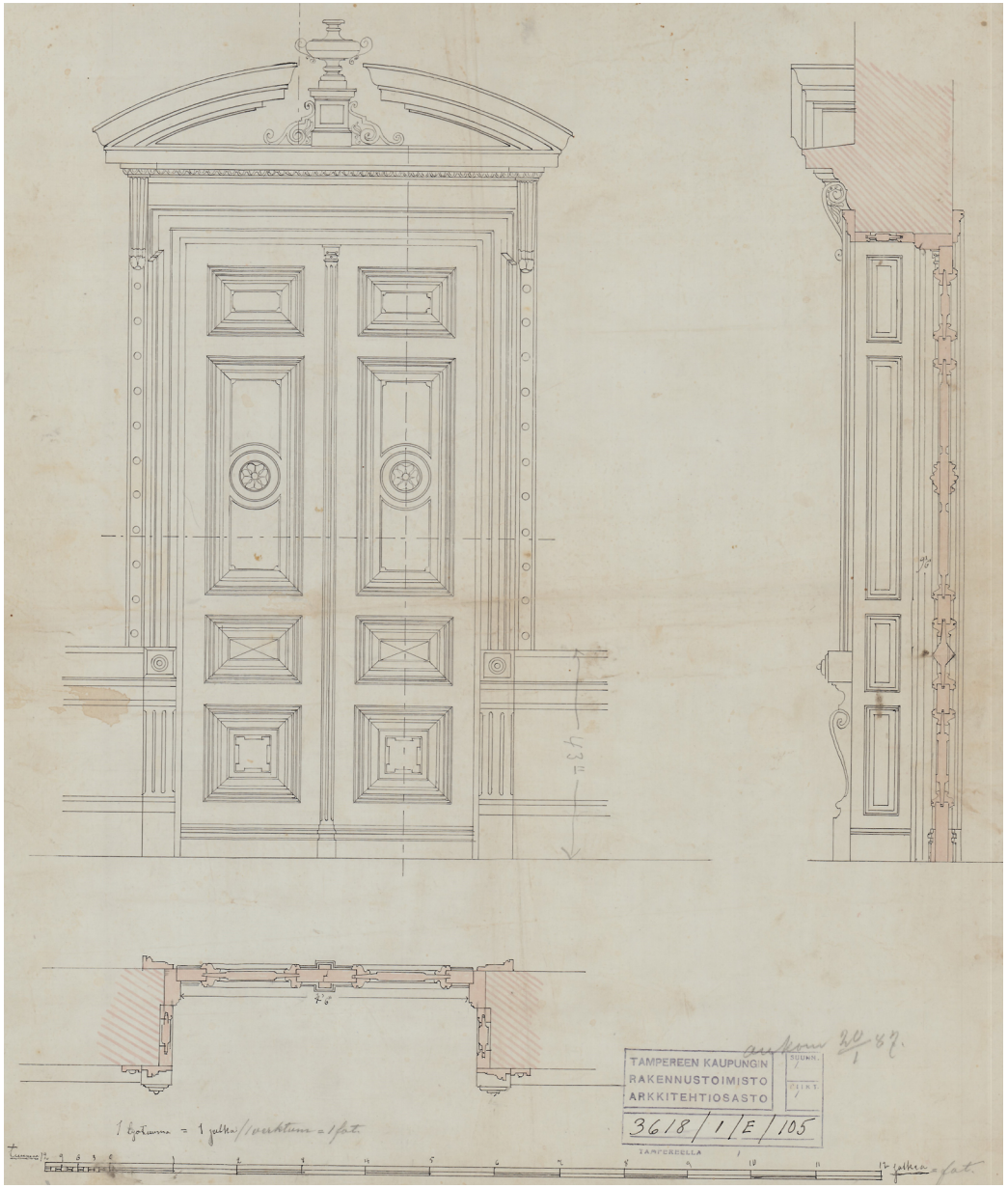

Kaupungintalon ovi. Kaupungintalon ovi edestä sekä pysty- ja poikkileikkaus. TKA

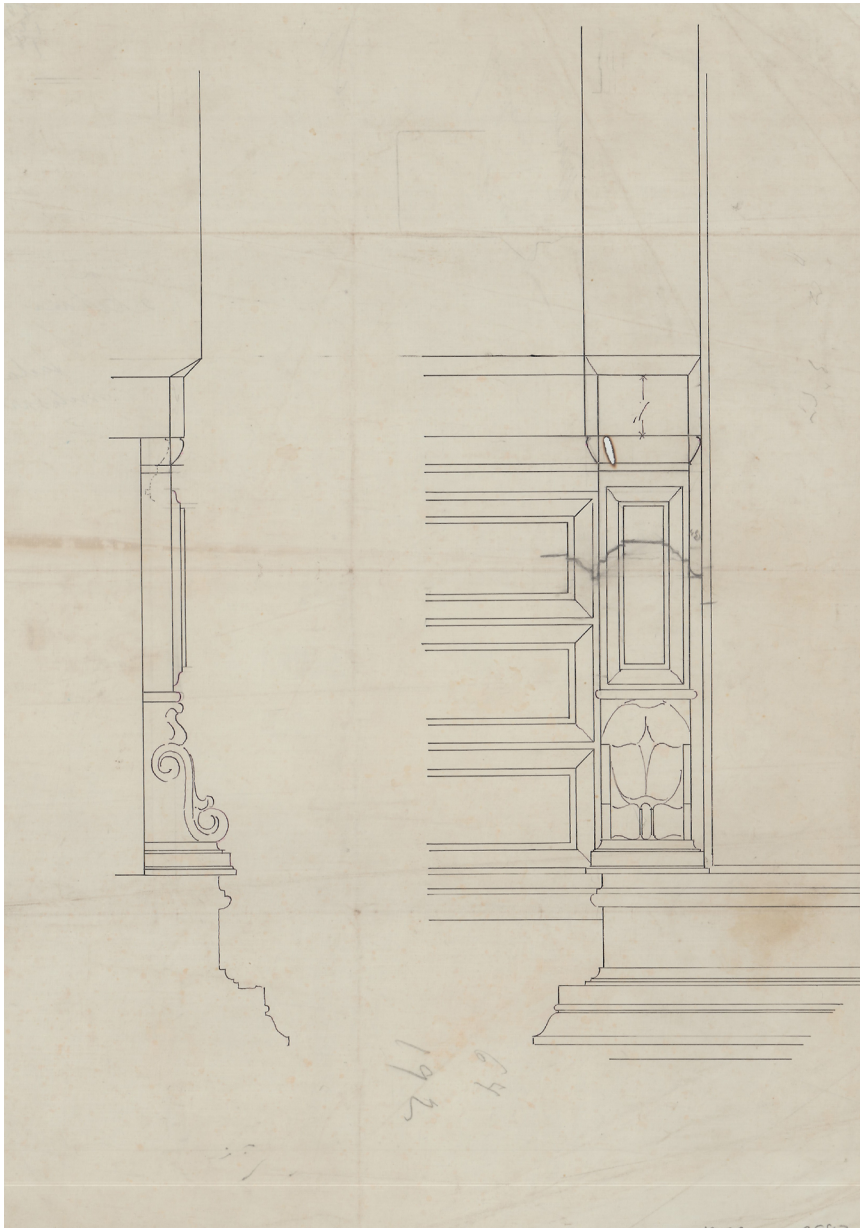

Kaupungintalon oven yksityiskohtia. TKA

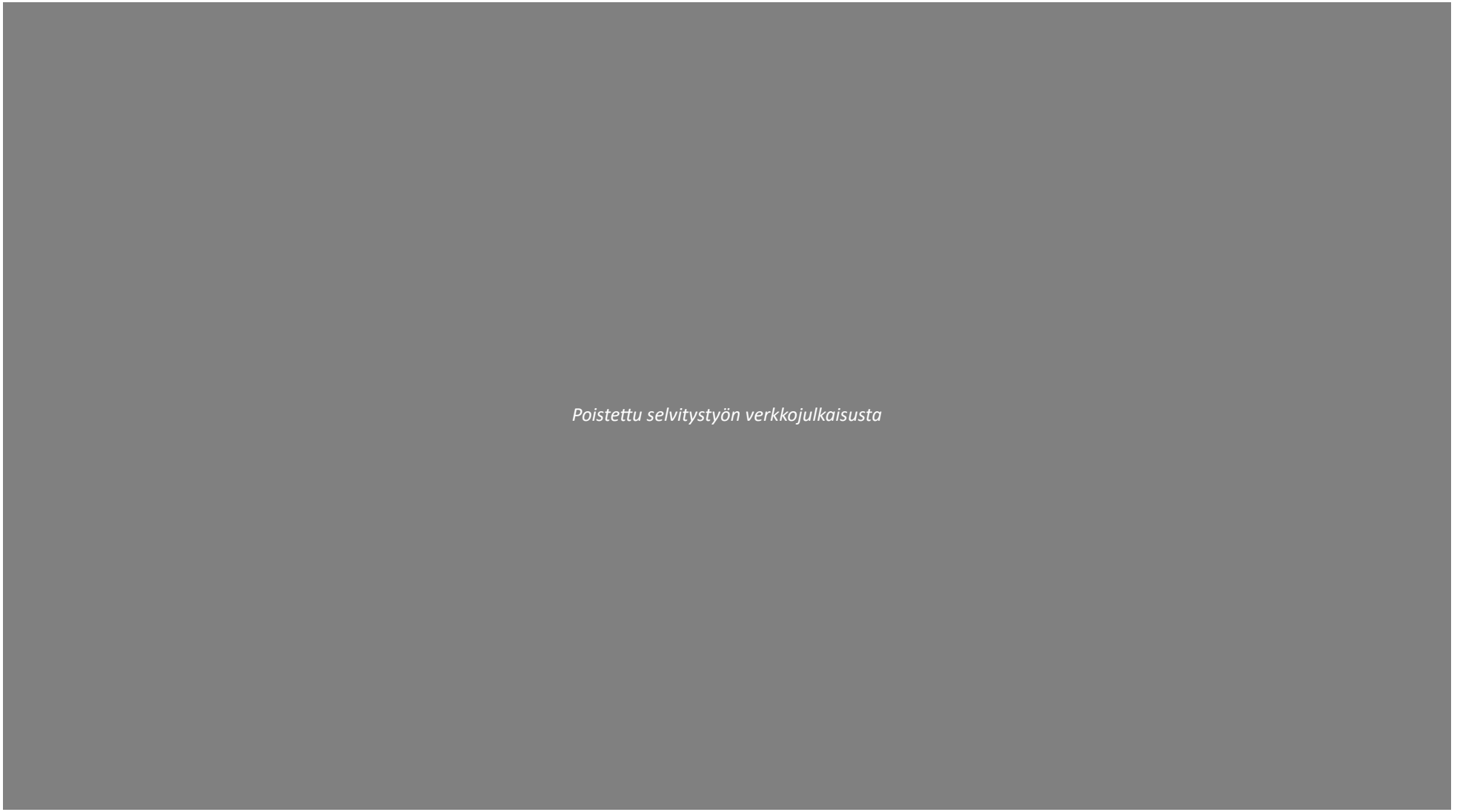

Keskuskäymälän rakentamisesta johtuvat muutokset kellarikerroksessa (luonnos). Kellarikerroksen pohjapiirustus, jossa muutoksia mm. vahtimestarin asuntoon ja pohjoiseen sijoitettavaan keskuskäymälään. Violetilla värillä olemassa olevat rakenteet, sinisellä puretut rakenteet ja punaisella uudet rakenteet. Piirustuksessa kellarin keskiosan rakenteet on piiretty vuoden 1919 muutostöiden perusteella, mutta seuraavassa vuoden 1931 viimeistellyssä versiossa rakenteet on korjattu vastaamaan mitä ilmeisimmin oikeaa lähtötilannetta. Bertel Strömmer lokakuu 1930. TKA

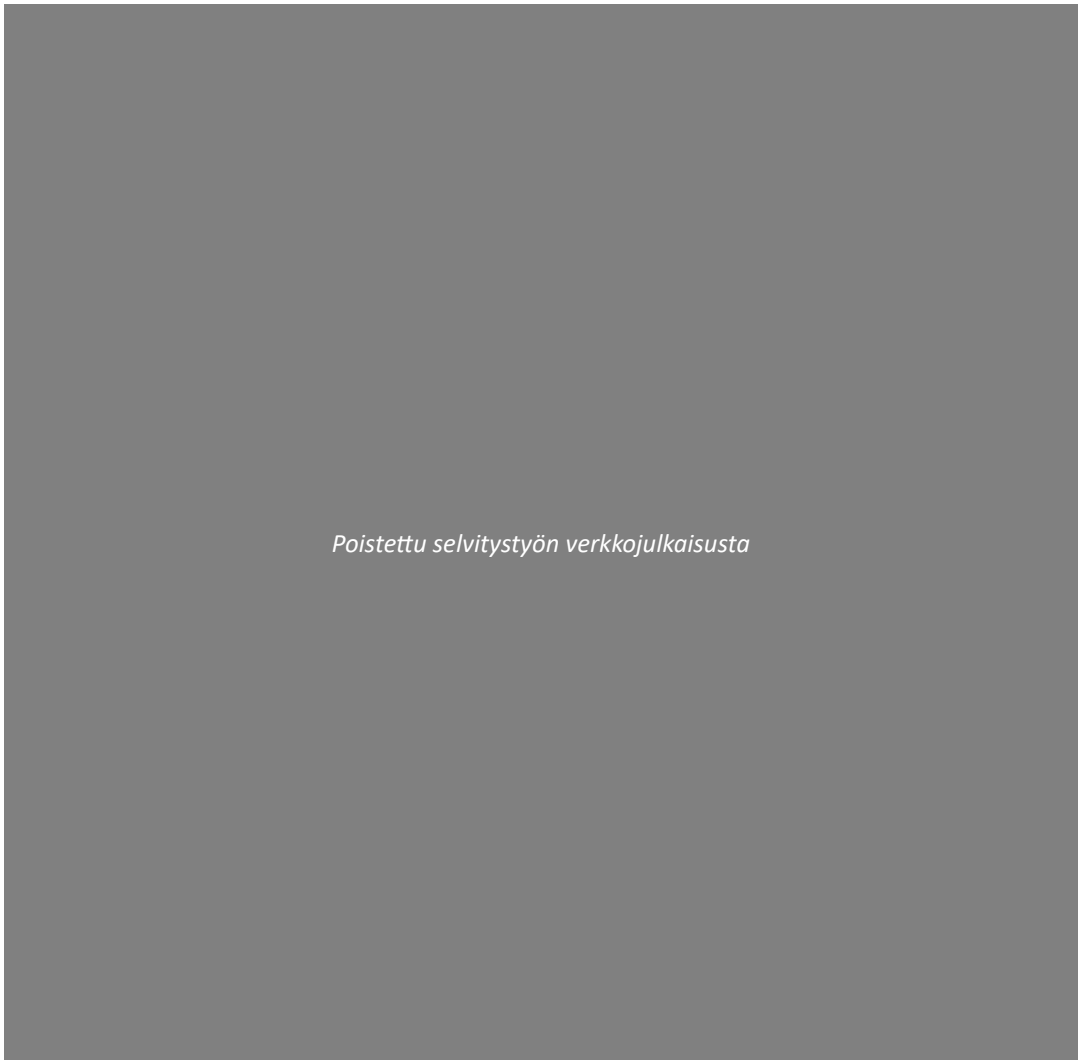

Keskuskäymälän mitoitettu pohjapiirustus (1930-luku). TKA

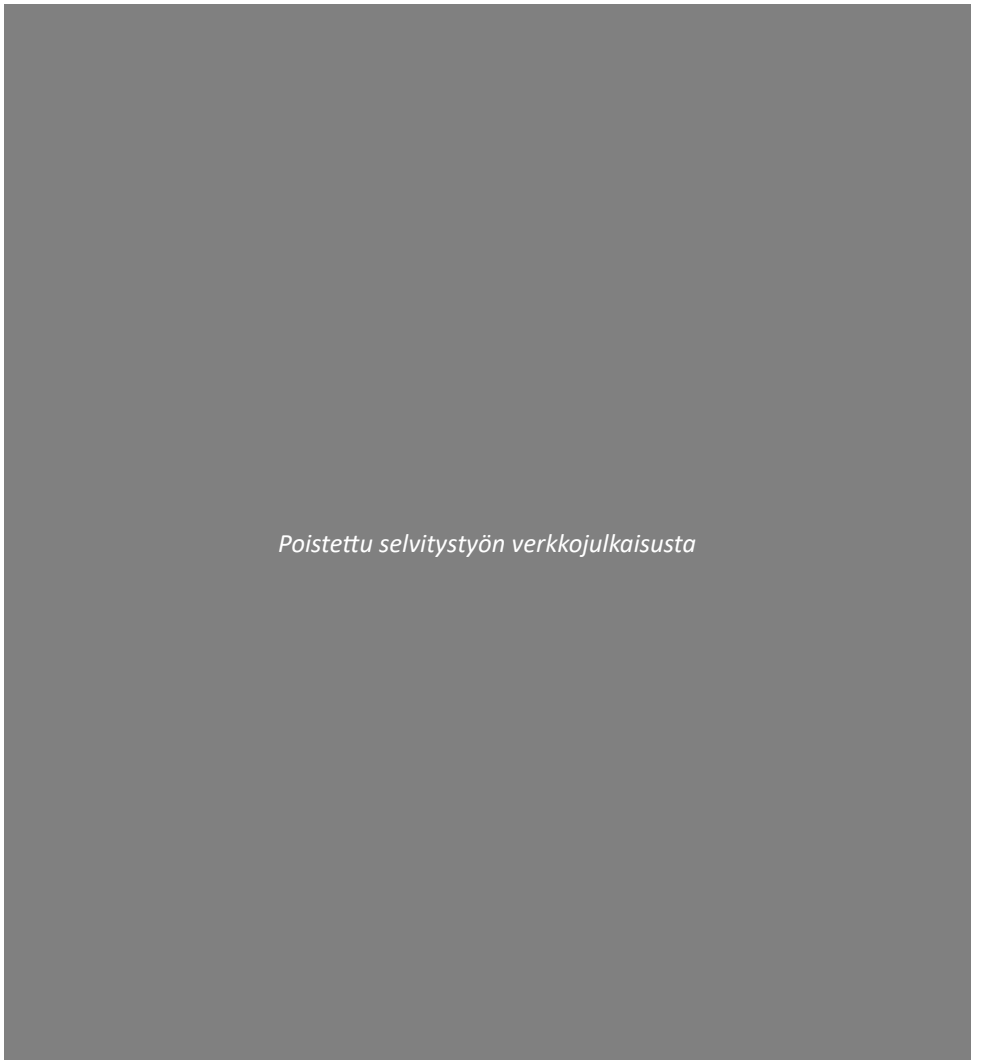

Keskuskäymälän pohjapiirustus (1930-luku). TKA

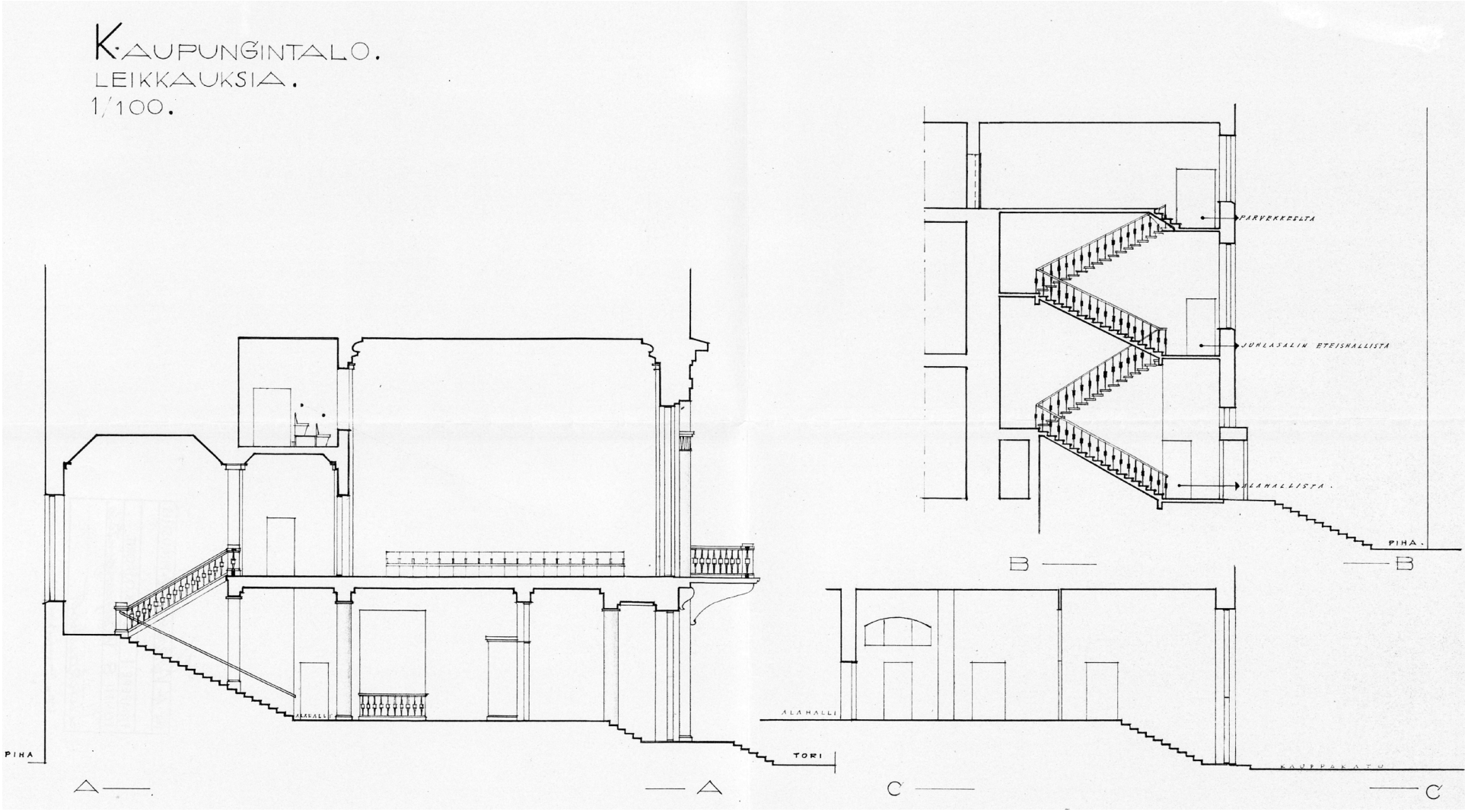

Kaupungintalo, leikkauksia. Tampereen kaupungin rakennustoimisto arkkitehtiosasto Eetu Murros 11.11.1939. TPA

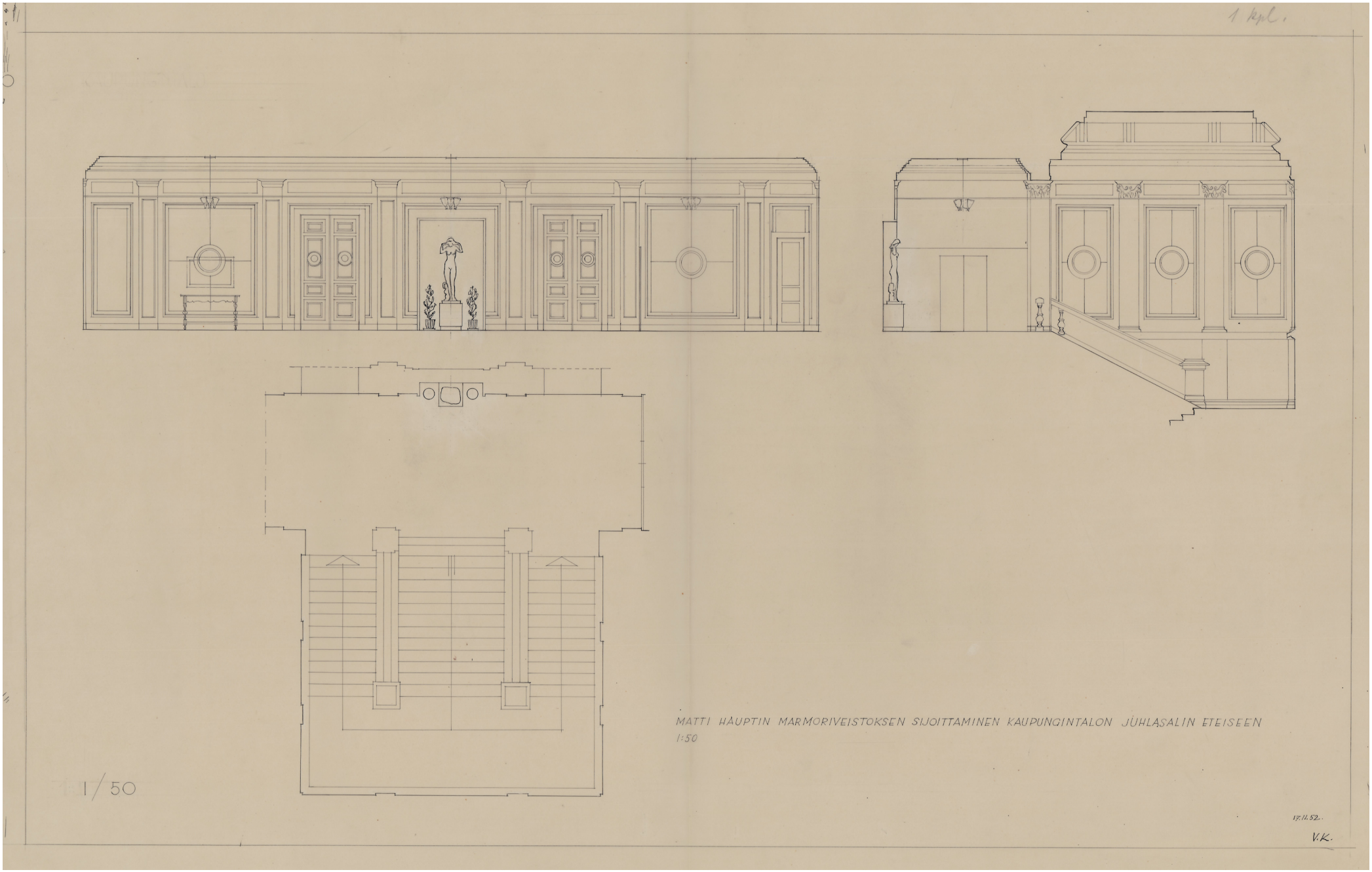

Matti Hauptin marmoriveistoksen sijoittaminen kaupungintalon juhlasalin eteiseen. Julkisivu, pohjapiirros ja sivusta. V. K. 1952. TKA

Raatihuoneen voimakas katto muodostaa erityisen ongelman värityksen kannalta. Alun perin pääjulkisivun keskiosan päättävä kaideaihe on jatkunut myös vähän matkaa sivuille, osa kaiteesta on myöhemmissä korjauksissa poistettu. Ainakin pitkällä tähtäimellä olisi harkittava kaiteen sivuosien palauttamista.

Taitetun peltikaton keskiosan päätteenä on ollut vaakalista, joka myöhemmissä korjauksissa on jäänyt pois. Tämä lista on ollut maalattuna seinien kiviaineen väriin, kuten myös suuret ilmanvaihtopiiput. Niiden yksityiskohtien palauttaminen keventäisi katon vaikutelmaa huomattavasti ja liittäisi sen paremmin muuhun rakennukseen. Lista voitaisiin palauttaa melko vähäisin toimenpitein katon korjauksen yhteydessä. Tätä voitaisiin ainakin pitkällä tähtäimellä harkita toteuttavaksi.

Oheinen väritetty piirustus osoittaa väritysehdotuksen pääperiaatteet. Yksityiskohdat, eri sävyillä maalattavien osien rajaukset ja erityisesti korostettavat koristeelliset yksityiskohdat määritellään tarkemmin sen jälkeen, kun värisävyistä on tehty paikan päällä mallit." [1]

"Eräitä julkisivun yksityiskohtia:
Pääjulkisivun yläosan keskellä oleva vaakuna maalataan alkuperäisin värein. - - - Friisin punaista pohjaa vasten olevat köynnökset eli festongit maalataan sävyllä 1. - - - Pääjjulkisivun yläkerran keskiosan kaarten välissä olevat koristeet maalataan sävyllä 2.

Ikkunoiden puuosat: Maalataan tumman ruskealla öljyvärillä, sävy ruskea umbra. Lähtökohtana on monicolor-sävy 780, jota taitetaan mustalla ja valkoisella. Oikea toteutustapa olisi öljylasuuri.
Ikkunapellit ja vaakalistojen pellit: Väri puhtaan harmaa, sävy vrt Panssarimaali 230 + 10% mustaa.
Syöksytorvet: Hieman edellistä tummempi harmaa, vrt Panssarimaali 230 + 18% mustaa. Parvekkeelta johtavat syöksytorvet sekä julkisivun kovaäänislaitteet maalataan lähes seinän värisellä vaalean harmahtavalla sävyllä.
Katot: Mustat. Myöhemmin toteutetaan ilmanvaihtopiippujen maalaus peltivärillä, joka on samansävyinen kuin seinäväri. 1. Katon taitteen myöhemmin täydennettävä vaakalista maalataan peltivärillä, joka on samansävyinen kuin seinäväri.
Seinien värimallit: Raatihuone on rakennuttajan toimesta päätetty maalata Kivitex-maalilla. Sävyt sekoitetaan tehtaalla annettujen mallien mukaan."[2]

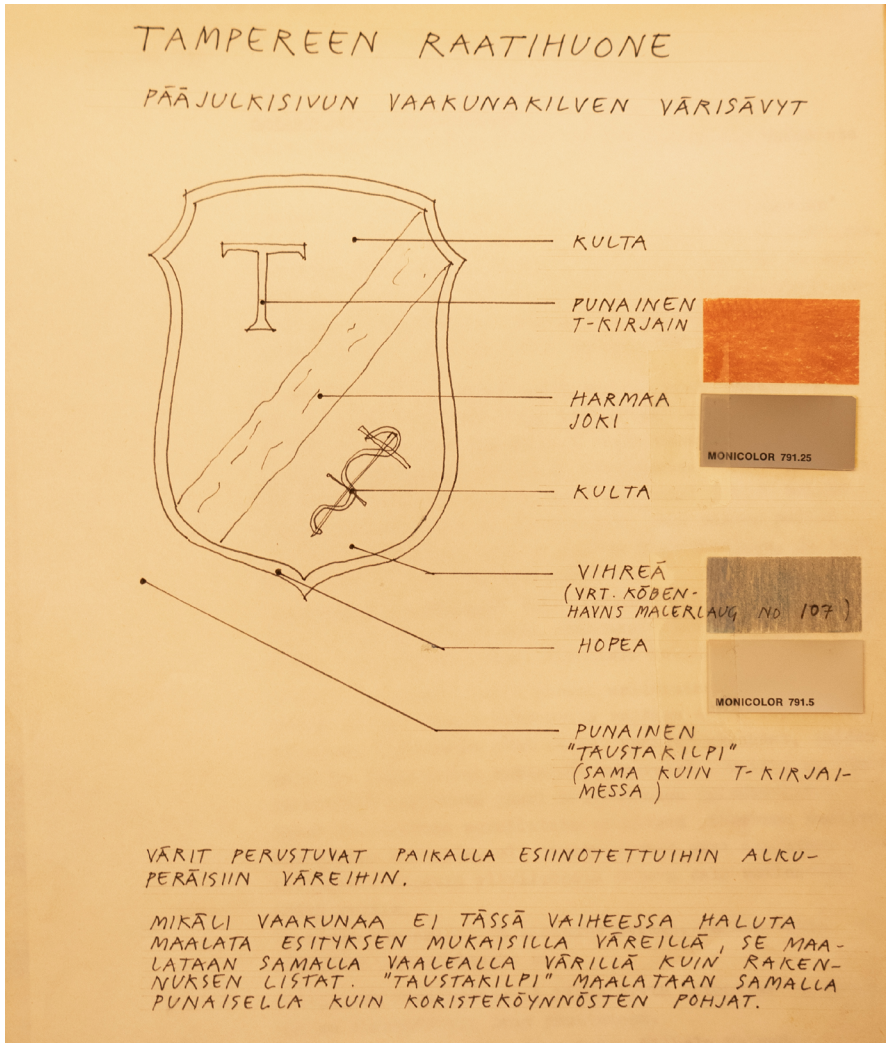

Pääjulkisivun vaakunakilven värisävyt. Vaakuna maalattiin alkuperäisin värein. Vilhelm Helander, Juha Leiviskä 1.9.1980. AF

1 *Tampereen vanhan raatihuoneen väritys, luonnos. Helander & Leiviskä 9.6.1980. AF*
2 *Tampereen vanhan raatihuoneen värimallit. Kokonaissuunnitelman luonnos. Vilhelm Helander, Juha Leiviskä 2.10.1980. AF*

Väriehdotus. Vilhelm Helander, Juha Leiviskä 30.5.1980. AF

Tampereen vanhan raatihuoneen värimallit. Kokonaissuunnitelman luonnos. Vilhelm Helander, Juha Leiviskä 2.10.1980, AF :

Seinävärit: Tavoitteena on läpikuultava kalkkimaalausta muistuttava sävytys.
Sävy 1: vaalea kellertävä, pigmentit vaalea kultaokra ja polttamaton terra di Siena. Yläkerran seinien perusväri, taustakentät. Myös keskiosan (pääjulkisivun) kaarten taustalle jäävät kentät ja kellotornin taustapeilit.
Sävy 2: edellinen sävy huomattavasti vaalennettuna. Yläkerran seinien pilasterit, puolipylväät, kaaret ja vaakalistat yleensäkin. Tällä sävyllä maalataan myös yläkerran ikkunakehykset ja niihin liittyvät koristeet. Pääjulkisivun päättävä kaide maalataan tällä sävyllä, samoin parveke kaiteineen, alustoineen ja kaidetta kannattavine konsoleineen ja leijonanpäineen.
Sävy 3: Sävyä 1 hieman tummenpi ja taitetumpi sävy, taitetaan käyttämällä hieman polttamatonta umbraa. Alakerran harkoitettu seinä maalataan tällä sävyllä. Ikkunasyvennykset tässä kerroksessa maalataan hieman vaalennetulla sävyllä.
Sävy 4: Tummahko punaruskea sävy, pigmenttinä poltettu terra di Siena. Poja maalataan vaaleana, ja sen päälle sävy ohuesti läpikuultavana. Pääjulkisivun keskiosan ylhäällä olevat friisien pohjat maalataan tällä sävyllä, samoin julkisivun keskellä olevan vaakunan taustakilpi.
Sävy 5: Vaalea keltamulta (luonnon maaväri), ulkonevat osat maalataan vaalein korostuksin hieman tummempaa pohjaa vasten. Pääjulkisivun pylväiden päät eli kapiteelit ja keskiosan kaarien lakikivet maalataan tällä sävyllä. Julkisivun keskiosaa rajoittavien pilasterien puuttuvat ns. astragaalit eli pylväänpäiden alapuolella olevat profiilit palautetaan ja maalataan myös tällä sävyllä. Tavoitteena on kultauksen vaikutelma.

Huone 126 kattomaalausta eteläsivulla . Väritutkimus, valokuvat 7.10.1997. AF

Huone 126 kattomaalausta eteläsivulla . Väritutkimus, valokuvat 7.10.1997. AF

Huone 126 eteläseinä. Väritutkimus, valokuvat 7.10.1997. AF

Huone 126 eteläseinä. Väritutkimus, valokuvat 7.10.1997. AF

Huone 126 eteläseinä. Väritutkimus, valokuvat 7.10.1997. AF

RAATIHUONEEN JULKISIVU VÄRISUUNNITELMA

PÄÄVÄRIT

Seinien alaosat		Tikkurila Kivisil 3313
Pilasterit, listat yms.		Tikkurila Kivisil 3235
Seinien yläosa		Tikkurila Kivisil 3123
Kipsikoristeet **LIN-pellavaöljymaali**	sävyyn	Tikkurila Kivisil 3117
Vesikatto syöksytorvet, vesipellit yms.		grafiitinharmaa
Vesikaton isot peltipiiput**Panssarimaali**	sävyyn	Tikkurila Kivisil 3235
Ikkunat		Tikkurila LIN 350 X

TEHOSTEVÄRIT

"Kullatut" kapiteelit yms.koristeet	Uula 202 30% keltainen
- koristeiden visuaalinen kevennnys	Uula 202 7% keltainen
Punaiset taustapinnat yms.	Uula 420 punainen
Harmaa sävy vakuunassa	Tikkurila LIN 357 X
Vaakunan vihreä osa	LIN 004X

Vaakunan kultainen pohja ja Merkuriuksen sauva tehdään lehtikultauksena

Pilasterin päiden "kultauksesta" tehdänn malli, joka hyväksytetään arkkitehdilla.

Uulatuote Oy p. 02-529 5000
Tikkurila Oy p. 09 - 857 71

Tampereella 10.06.2004

Lasse Kosunen
Arkkitehti SAFA

Raatihuoneen julkisivun värisuunnitelma. Arkkitehti Lasse Kosunen 10.6.2004. TPA

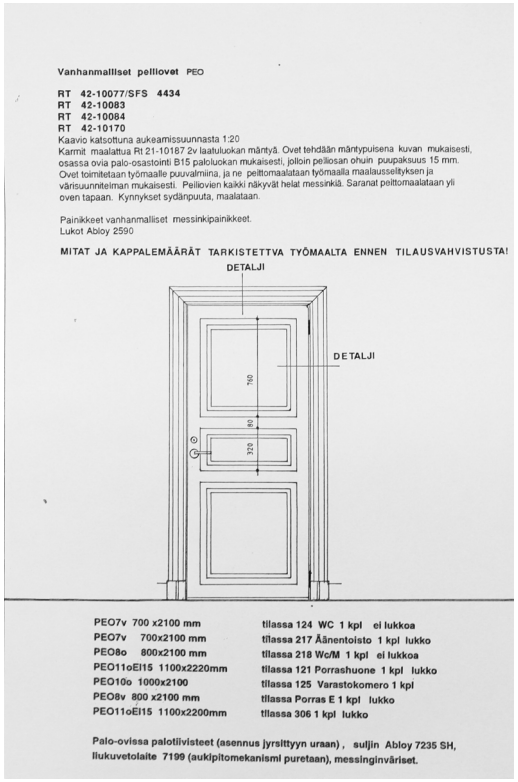

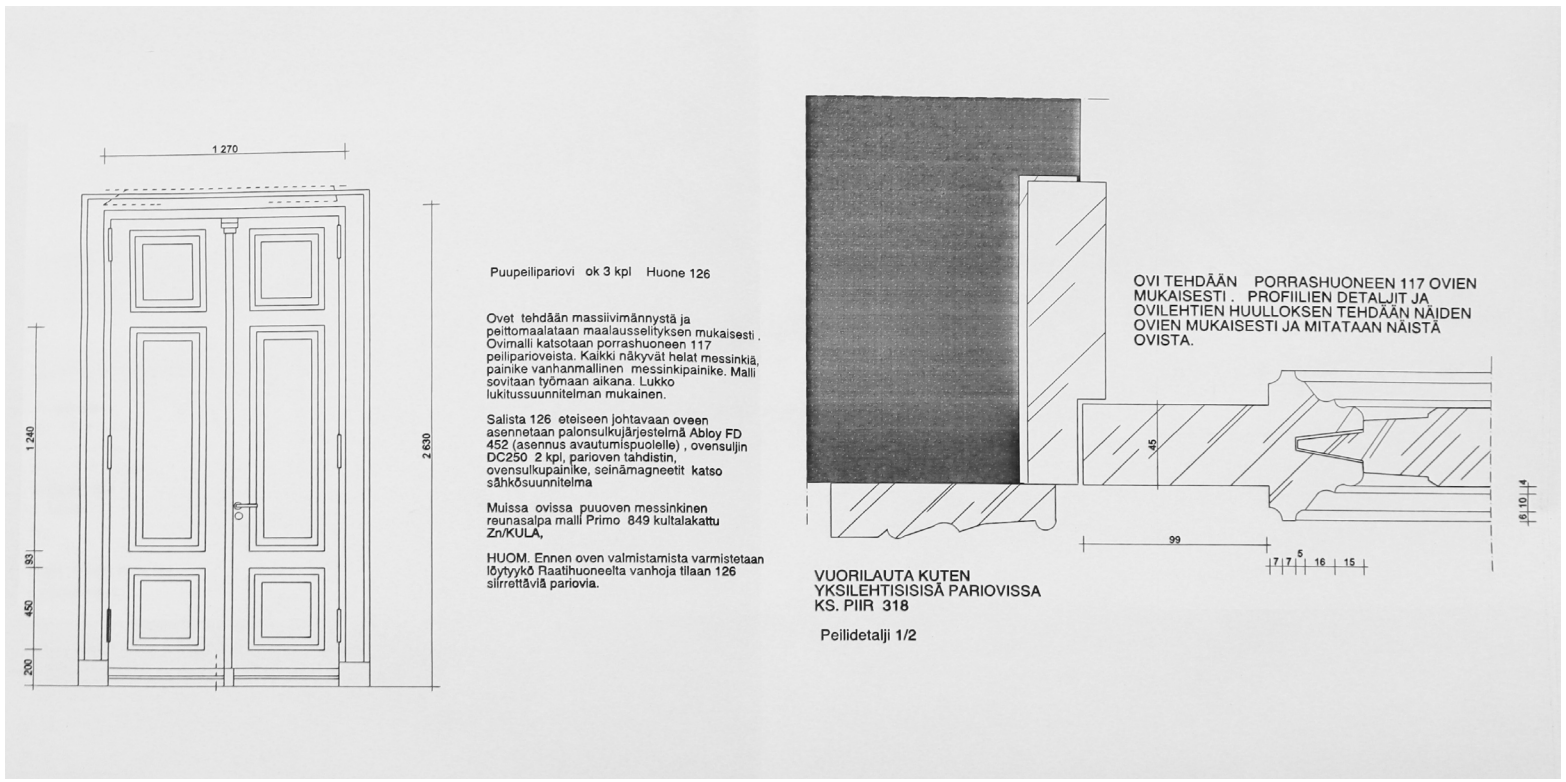

Tampereen raatihuone vanhanmalliset peiliovet Työpiirustus Arkkitehtitoimisto Lasse Kosunen. AF

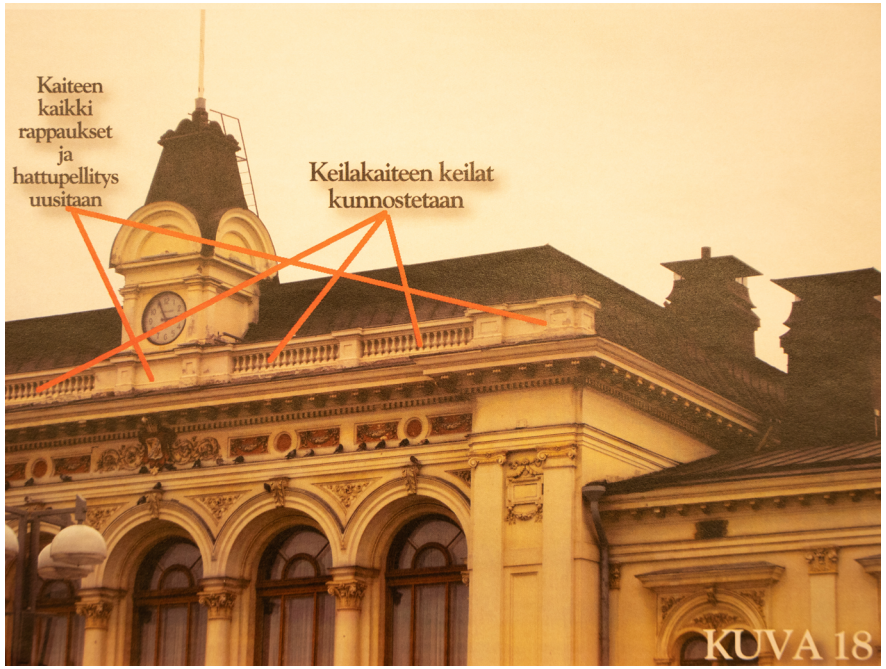

Valokuvaotteita: *Tampereen Raatihuone Kiinteistön julkisivujen ja vesikaton kunnostus- ja pintakäsittelytöiden työselitys* 31.8.2003, AF

Valokuvaotteita: *Tampereen Raatihuone Kiinteistön julkisivujen ja vesikaton kunnostus- ja pintakäsittelytöiden työselitys* 31.8.2003, AF

Valokuvia 2000-luvun alun restaurointiin liittyen, AF

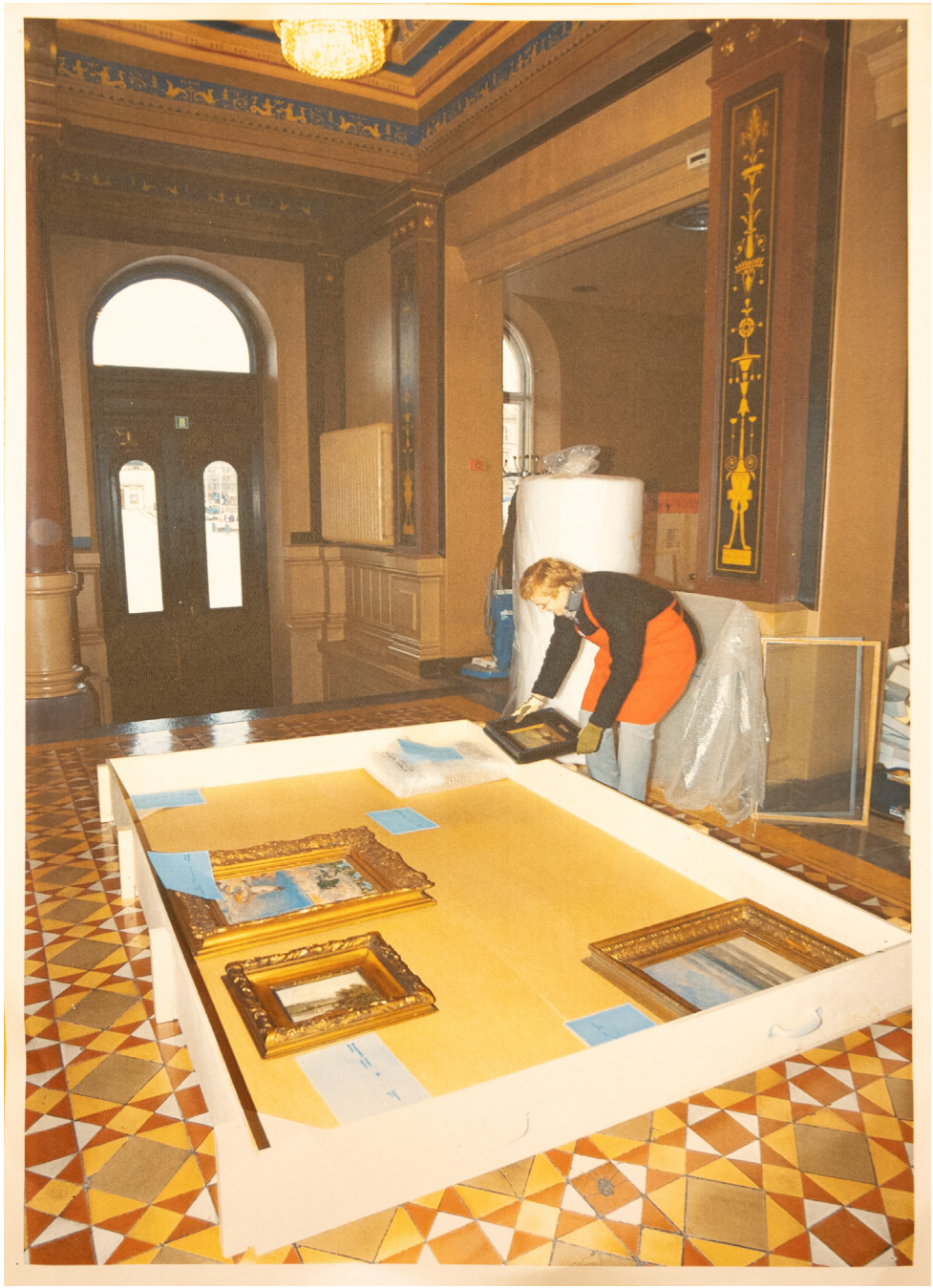

Valokuvia 2000-luvun alun restaurointiin liittyen, AF

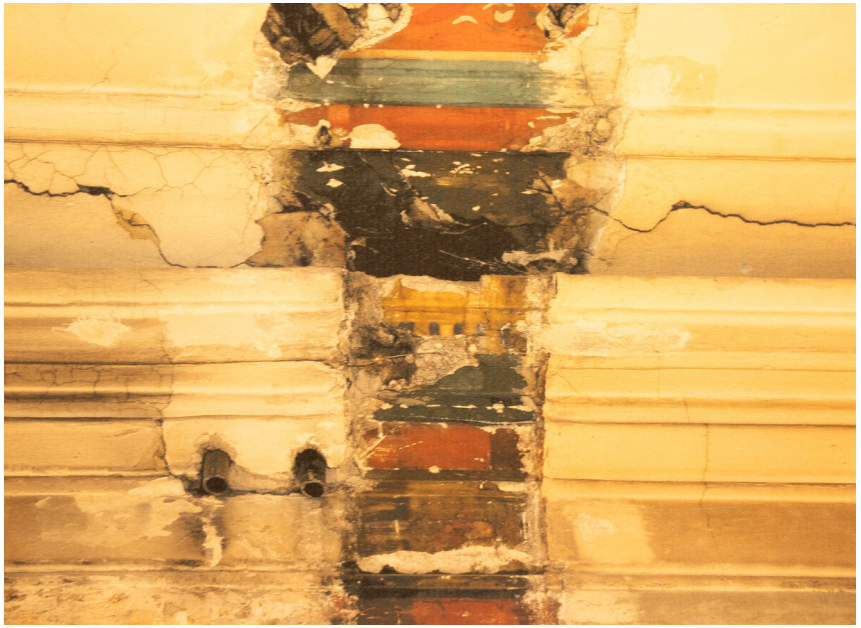

Valokuvia 2000-luvun alun restaurointiin liittyen. Kuva vanhoista koristemaalauksista katonrajassa. AF

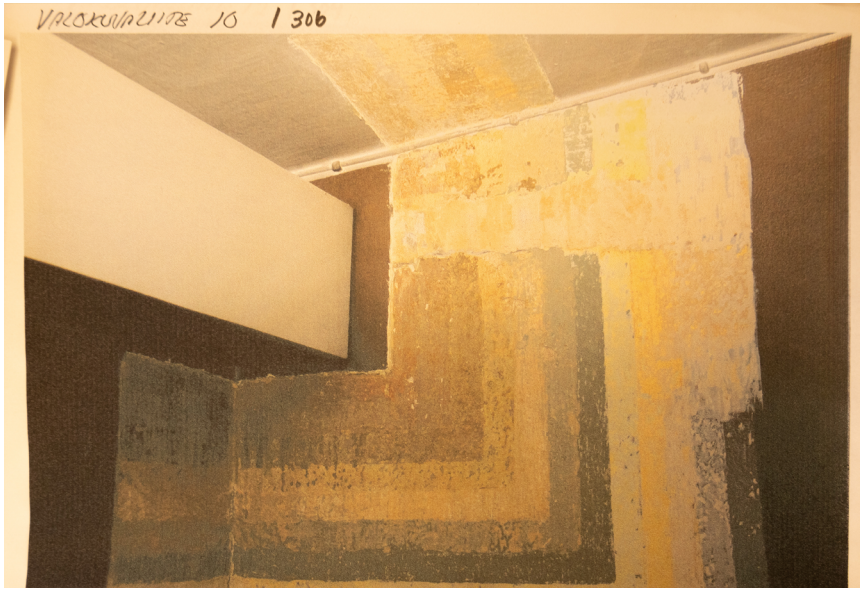

Valokuvia 2000-luvun alun restaurointiin liittyen, AF

Rokokoohuone 18.11.2002. AF

Vastaanottohuone ennen peruskorjausta 18.11.2002. AF

3. krs Anna-huone 18.11.2002. AF

3. krs Kommunistien huone 18.11.2002. AF

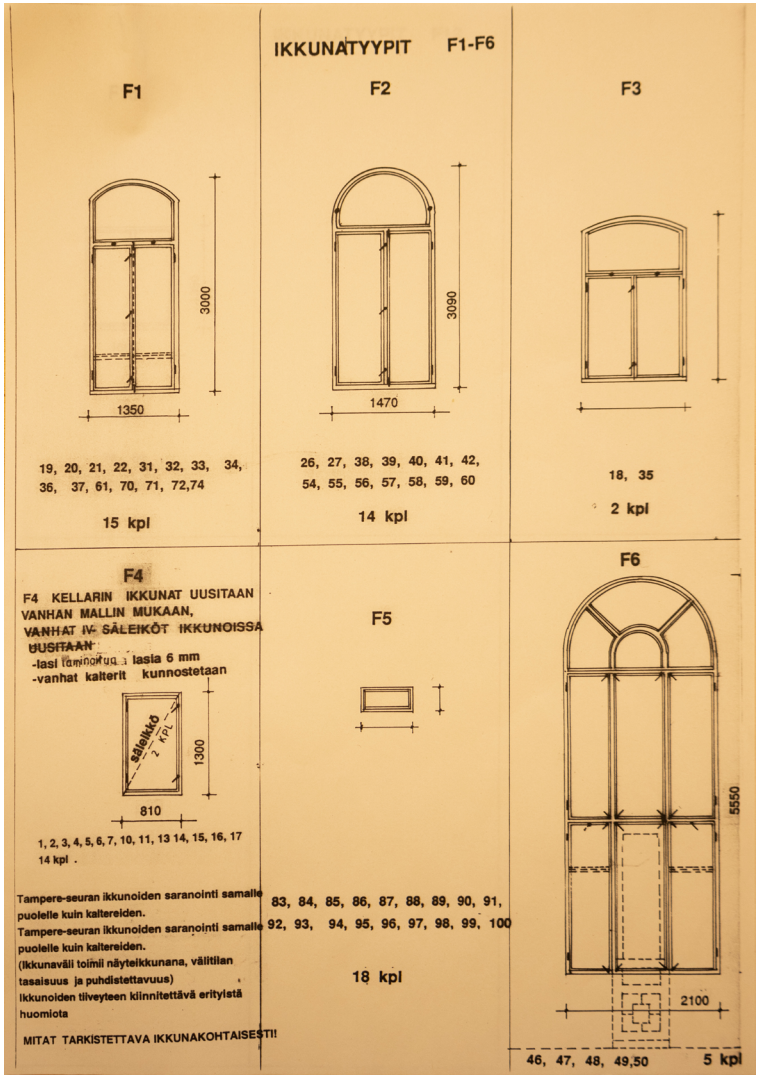

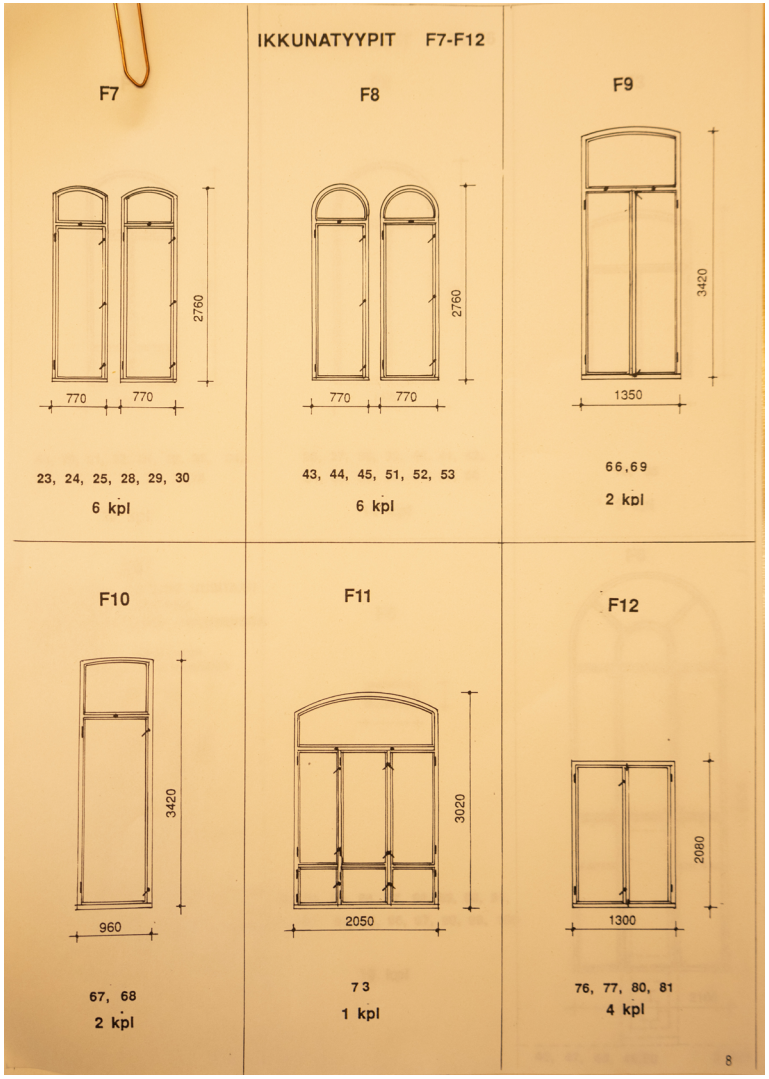

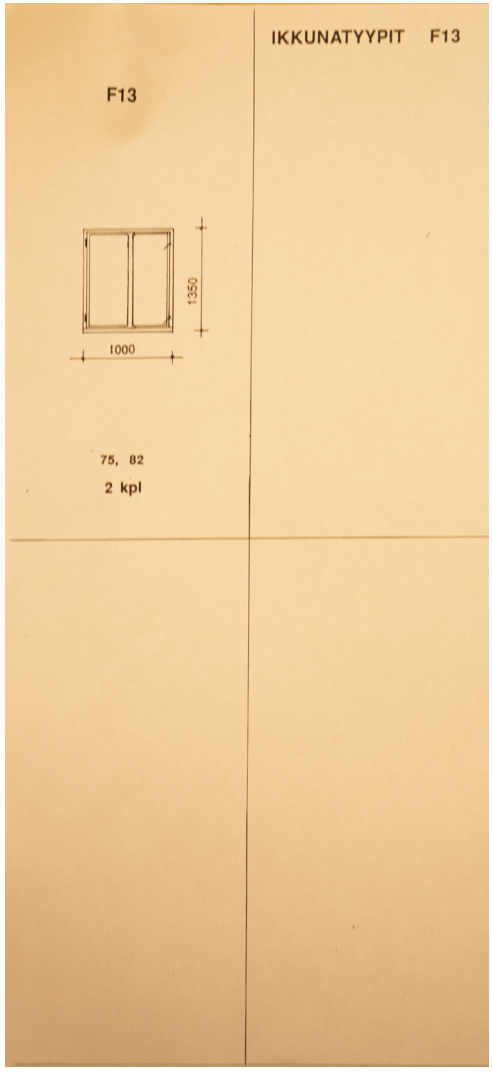

Ikkunatyyppejä oletettavasti vuoden 2004 peruskorjauksesta. AF

Poistettu selvitystyön verkkojulkaisusta

Poistettu selvitystyön verkkojulkaisusta

Poistettu selvitystyön verkkojulkaisusta

Poistettu selvitystyön verkkojulkaisusta

Tampereen raatihuone Koristemaalattujen tilojen restaurointisuunnitelma, Arkkitehtitoimisto Lasse Kosunen 1.9.2003, AF.

Koristemaalausmalli 1.

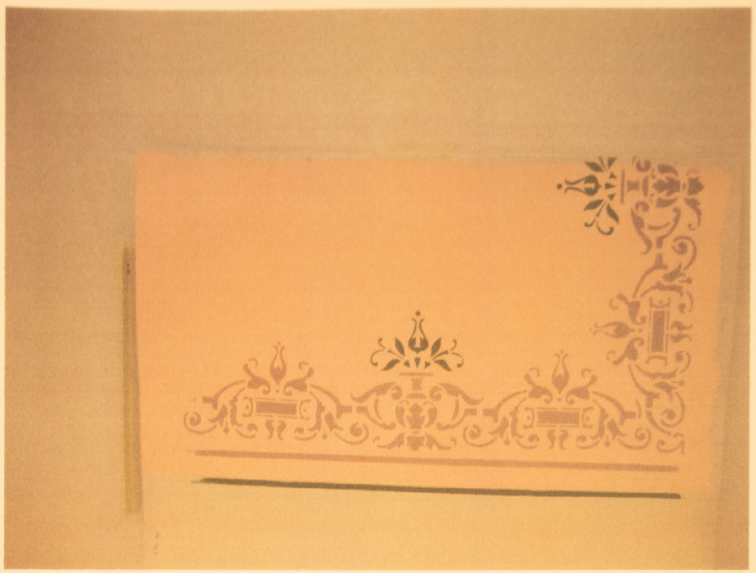

Koristemaalausmalli 3.

Koristemaalausmalli 2.

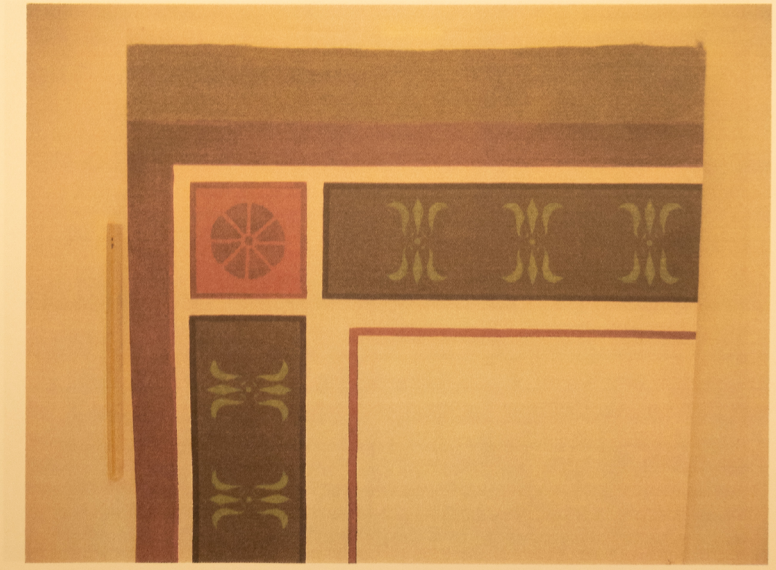

Koristemaalausmalli 4

Tampereen raatihuone Koristemaalattujen tilojen restaurointisuunnitelma, Arkkitehtitoimisto Lasse Kosunen 1.9.2003, AF.

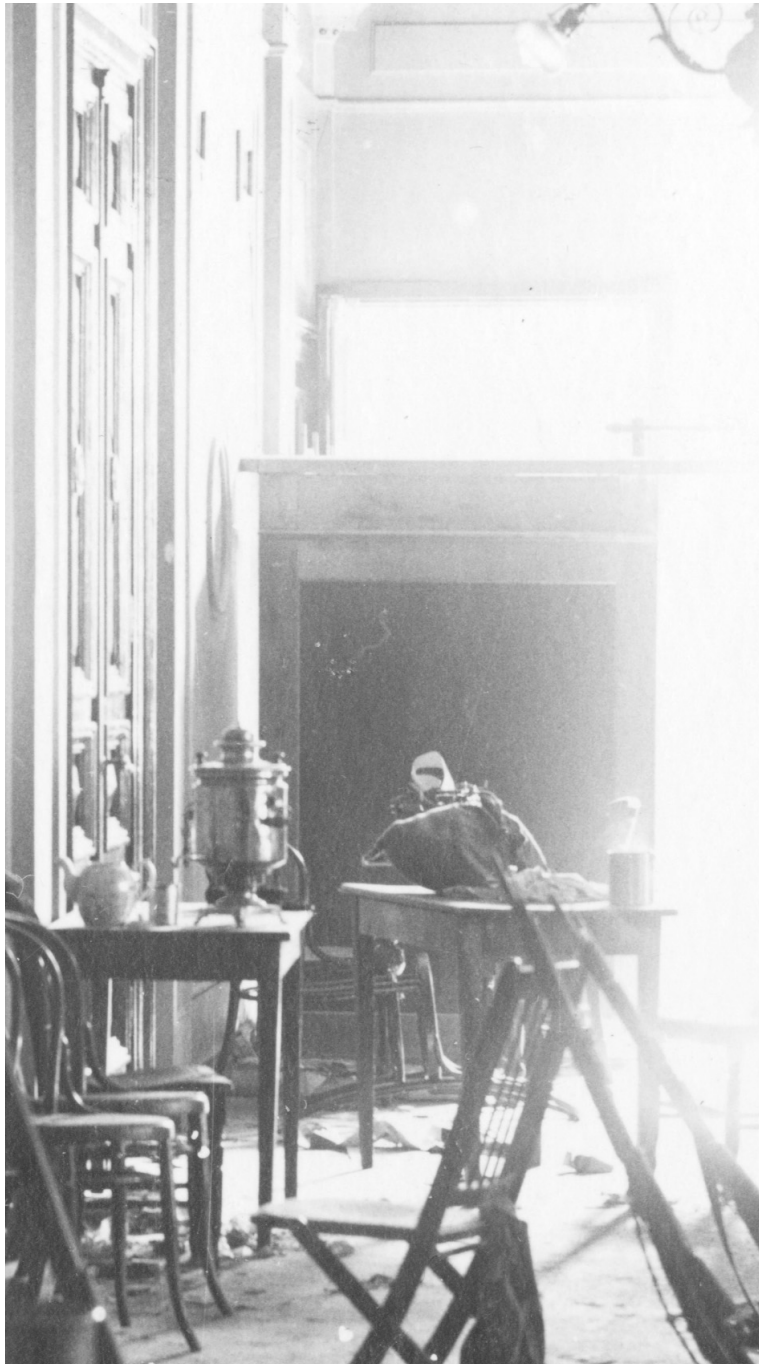

Yläaula 201 vuoden 1918 taisteluiden jälkeen: Takana kuvassa näkyy juhlasaliin johdattava pieni oviaukko, joka ei ole alkuperäisen arkkitehti-suunnitelman mukainen. VKA

Yläaula vuonna 2022. Kuvakaappaus A-insinöörien matterport-aineistosta

Lämmitysilmaluukut vielä juhlasalissa vuonna 1918. Juhlasali vuoden 1918 taisteluiden jälkeen. VKA

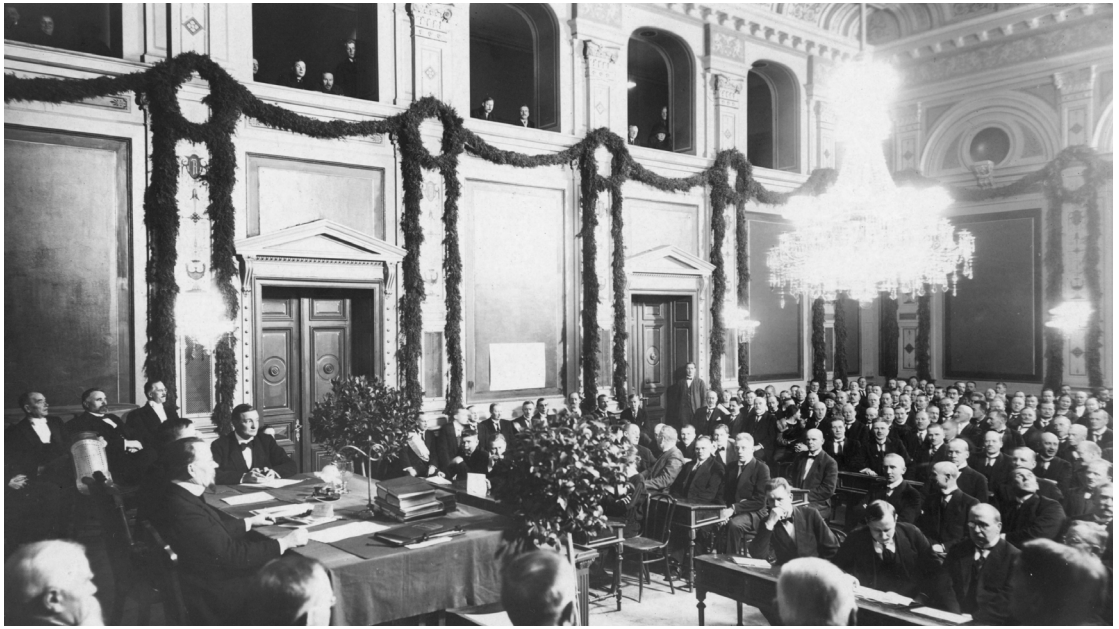

Lämmitysilmaluukut poistettu juhlasalista vuoteen 1925 tullessa: Tampereen kaupunginvaltuuston 50-vuotisjuhlakokous 20.1.1925. VKA

Pääporrashuoneen katto vuonna 2025

Vuoden 1966 korjaustöissä paljastuneita maala-uksia raatihuoneella. VKA

Puuparkettia, kivilattiaa fossiileilla ja lattiamattoa

Pystypanoraama pääporrashuoneesta

Juhlasalin pohjoispäätyä vuonna 2025

→ *Oppilasnäyttely. Juho Holmstén-Heiniö 1905. VKA*

→ *Miehet pöydän ääressä Raatihuoneen juhlasalissa maistraatissa, taustalla muotokuva keisari Nikolai IIs:ta. Toinen miehistä kunnallispormestari Ano Caselus. Richard Thulé 1890-1919. VKA*

→ *Juhlasali 1930-luvun alussa. E. M. Staf. VKA*

→ *Juhlasali vuonna 2025*

→ *Juhlasali vuonna 2025*

→ *Suomen työn liiton perustuskokous raatihuoneella 30.9.1912. VKA*

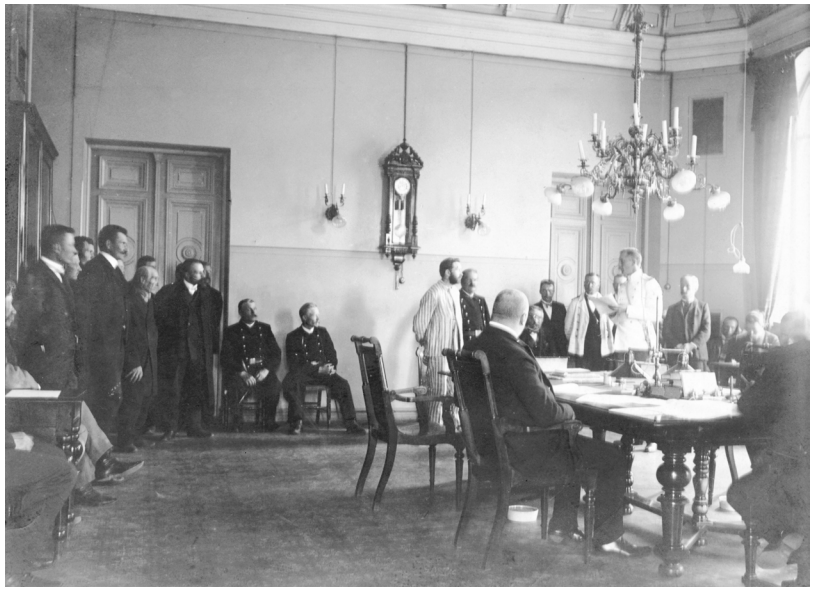

→ *Oikeudenkäynti Tschokkea vastaan raastuvanoikeuden istuntosalissa. Richard Thulé 1906. VKA*

Maaliskuun 3. päivänä 1906 sattui raatihuoneen alakerrassa, Hämeenkadun puolella sijainneessa poliisikamarin huoneistossa raaka ja kuohuttava verityö, jossa sai surmansa kolme henkilöä. Kaikki tapahtui muutama tunnin aikana sen jälkeen kun poliisi oli rautatieasemalla pidättänyt latvialaisen vallankumouksellisen Jan Tschokken. Tschokke oli terroristiliigansa kanssa ryöstänyt Venäjän valtionpankin Helsingin konttorin ja peannut Tampereelle. Hänet vietiin poliisilaitoksen tiloihin alakertaan, jossa hän yllätti aseettomat poliisit ja surmasi uhrinsa vaatteisiinsa piilottamilla aseilla; toisen poliisin ampumalla ja toisen tikariniskulla. Tämän jälkeen hän ampui yhden siviilihenkilön ja haavoitti viittä muuta henkilöä. Tschokke tuomittiin myöhemmin Tampereen raastuvanoikeudessa elinkautiseen vankeusrangaistukseen. (Järvelä 2007, s. 68)

→ *208 Punainen sali eli alkuperäinen raastuvanoikeuden sali 2. kerroksessa*

→ *Kultainen huone vuonna 2025*

→ *Kultainen huone ennen viimeisintä peruskorjausta 18.11.2002. AF*

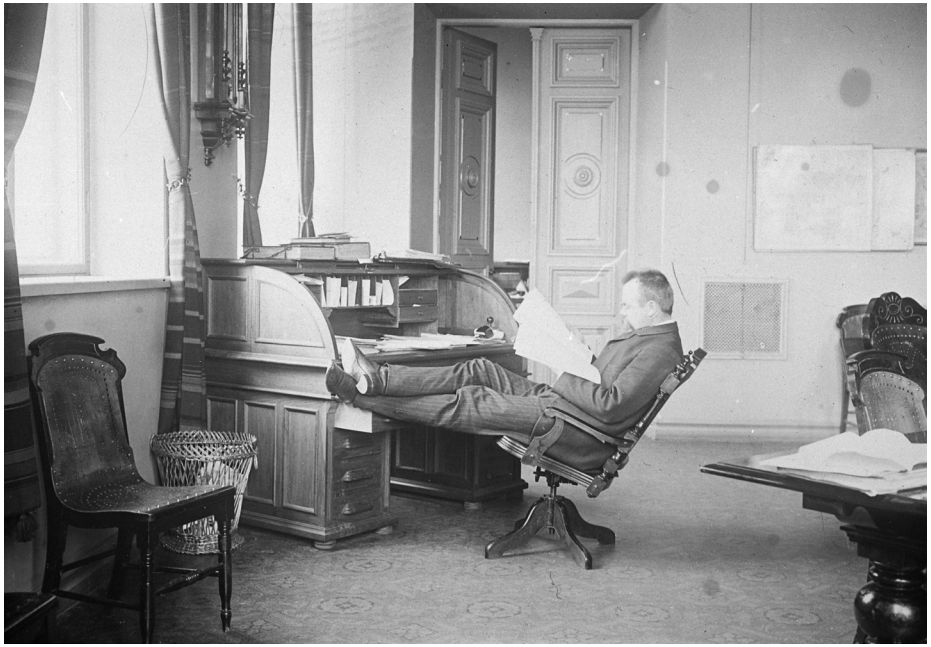

→ *Kunnallispormestari Ano Caselius virkahuoneessaan maistraatissa. Caselius toimi kunnallispormestarina 1914-1919. Richard Thulé 1914-1919. VKA*

→ *Rahatoimikamari sijaitsi raatihuoneen ensimmäiset toimintavuodet ensimmäisessä kerroksessa Kauppakadun puoleisissa tiloissa. Atelier Laurent 1914. VKA*

→ *Huone 110 vuonna 2025*

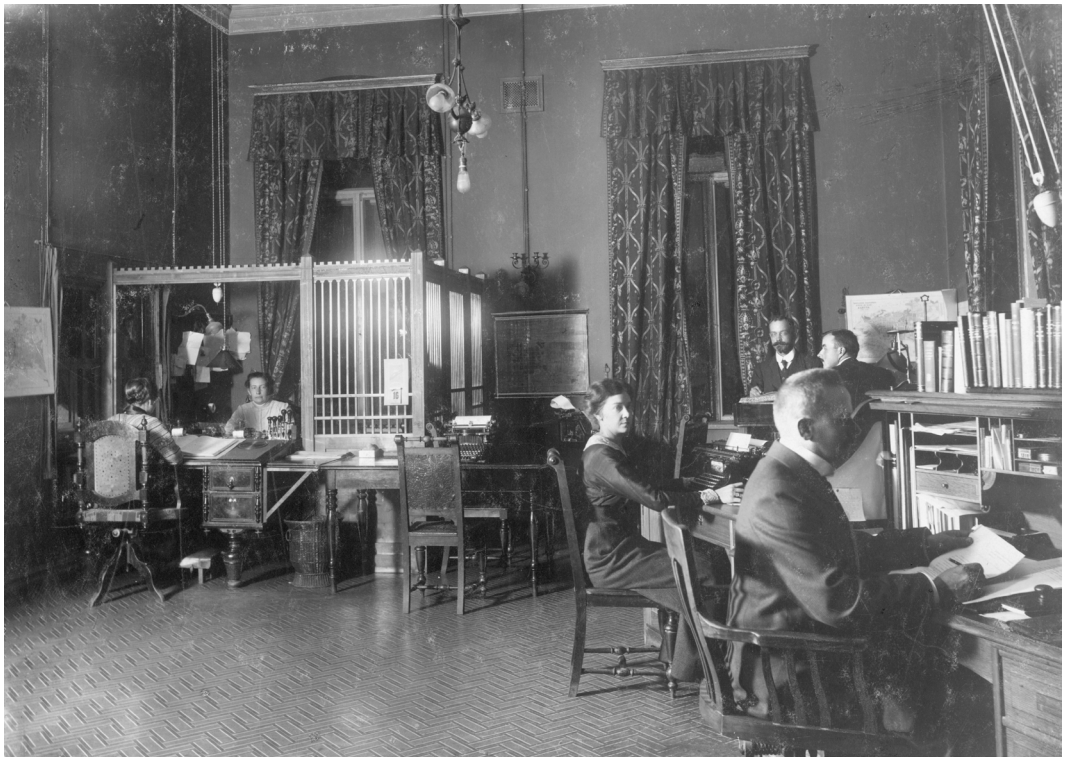

→ *Tampereen kaupungin rahatoimikamarin virkailijoita. Atelier Laurent 1914. VKA*

→ *Jugendhuone vuonna 2025*

→ *Jugendhuone 18.11.2002. AF*

→ *Hatanpäähuone vuonna 2025*

→ *Hatanpäähuone ennen peruskorjausta 18.11.2002. AF*

→ *Hatanpäähuone vuonna 2025*

Huoneen 302a sisäporras rakennettiin uudelleen vuonna 2004. Portaan kaiteena käytettiin ullakolta löytyneitä teräsosia.

B-porrashuoneen kaidetta ja askelmia

Varastosta löytynyt vanha kaiteen osa

B-porrashuoneen ullakolle johtavaa porrasta ja kaiteita

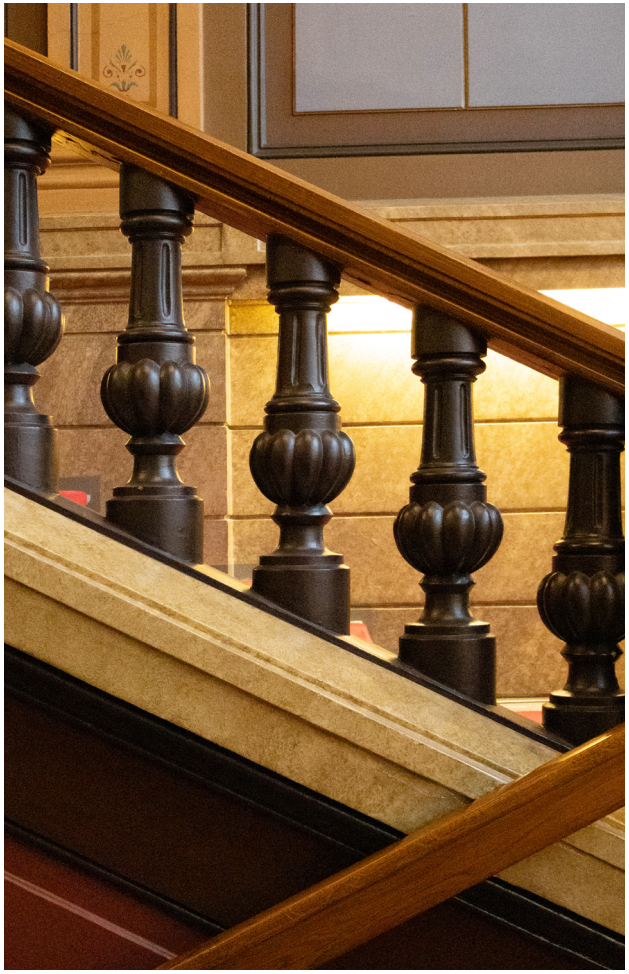

Pääporrashuoneen kaidetta ja käsijohteita

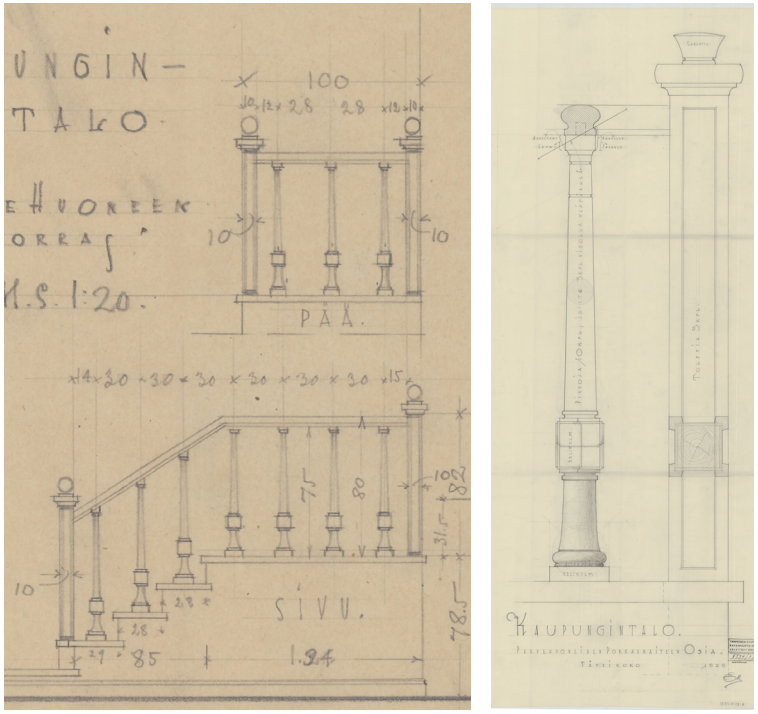

Raatihuone. Parvekehuoneen porras. Porraskaiteen piirustukset. Eetu Murros 1929. TKA

Pääportaan seinillä on pyöreitä koristemaalauksia, joissa on esitetty eri ammatteja.

Keittiön 211a eteläseinällä on edelleen nähtävissä vanhat ikkunoiden paikat. Vuoden 2004 peruskorjauksessa ulkotilana olleeseen syvennykseen rakennettiin hissi ja varastotilaa.

106 WC on vuoden 2004 peruskorjauksen jäljiltä

Näkymä Hämeenkadulta 6.8.2024

Näkymä Hämeenkadulta V. O. Kanninen 23.6.1931. VKA

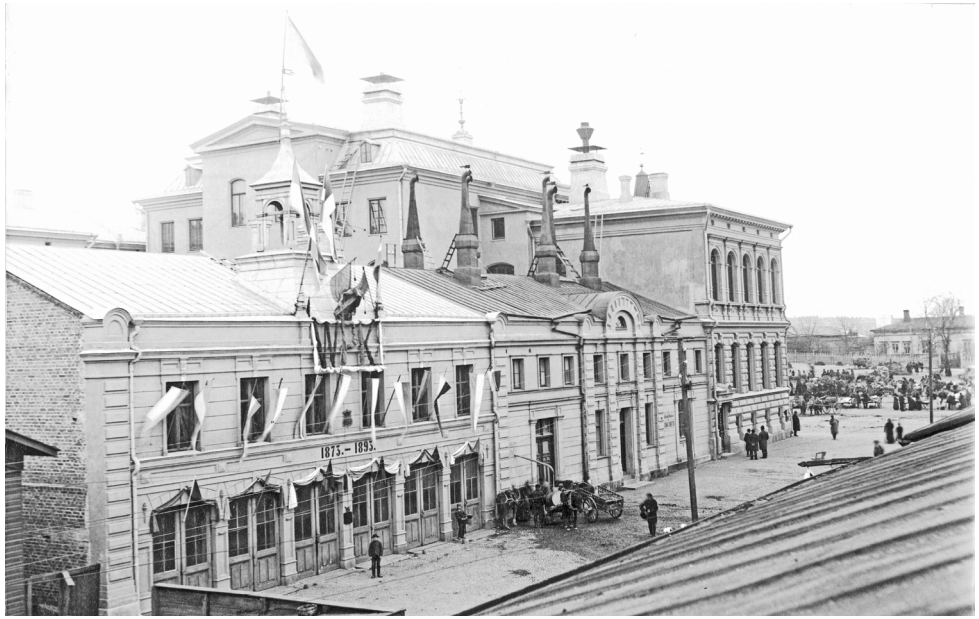

Tampereen vapaapalokunnan 20-vuotisjuhla vuonna 1893. Vasemmalta VPK:n kalusto-huone, kaupunginvankila ja raatihuoneen ovesta sisäänkäynti poliisilaitokselle. VKA

Kipsikoristeita kellarin varastossa (023d Välikkö). Kuvakaappaus Matterport A-insinöörit lokakuu 2022.

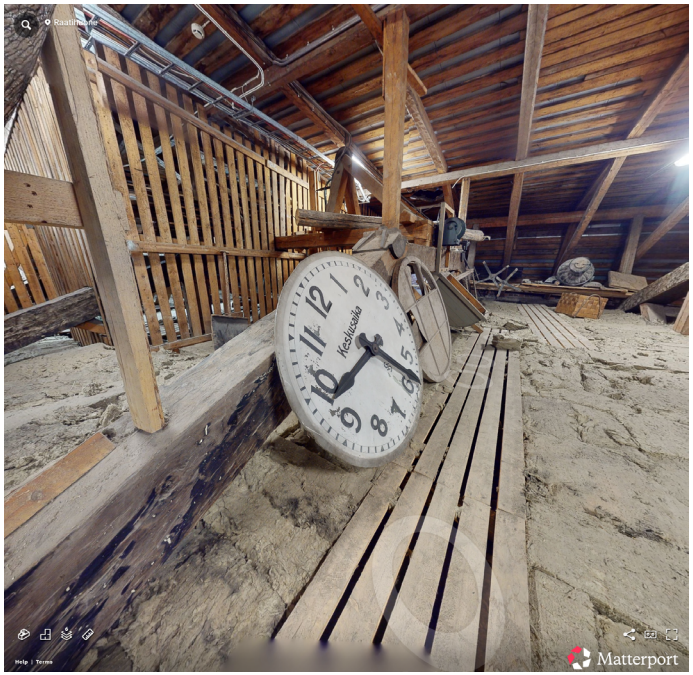

Entinen kellotaulu ullakolla. Kuvakaappaus Matterport A-insinöörit lokakuu 2022.

2000-luvun alun peruskorjauksessa käytettyjä maaleja kellarin varastossa 010b. Kuvakaappaus Matterport A-insinöörit lokakuu 2022.

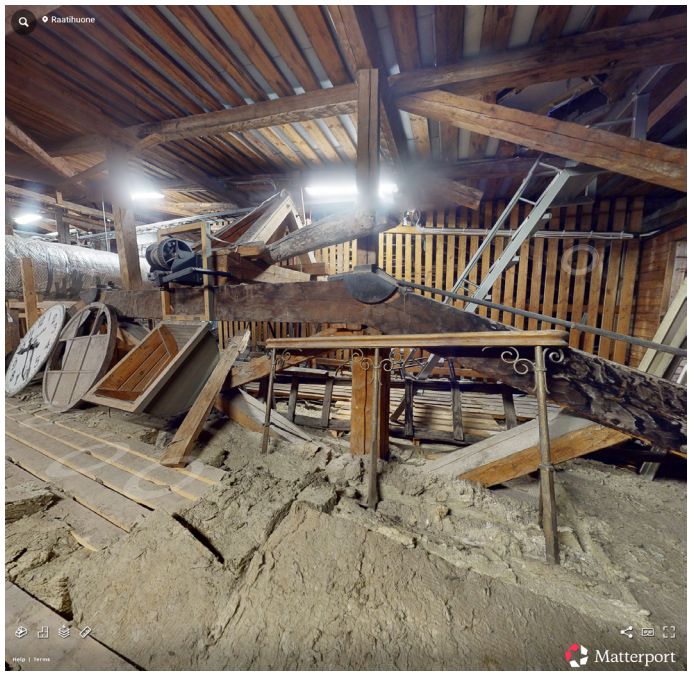

Vanha kaide ullakolla. Kuvakaappaus Matterport A-insinöörit lokakuu 2022.